

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra Statistiky

Bakalářská práce

**Integrace cizinců v České republice a jejich dopad
na ekonomiku země**

Angie Milena Rodriguez Bautista

© 2020 ČZU v Praze

!!!

Místo tohoto textu vložte PŘEDNÍ stranu zadání práce, které si můžete vyexportovat do PDF v IS.CZU.cz, pokud již máte schválené zadání i děkanem PEF.

!!!

!!!

Místo tohoto textu vložte ZADNÍ stranu zadání práce, které si můžete vyexportovat do PDF v IS.CZU.cz, pokud již máte schválené zadání i děkanem PEF.

V případě, že Vaše zadání je na více než 2 strany, vložte i další strany.

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Integrace cizinců v České republice a jejich dopad na ekonomiku země" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2020

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu RNDr. Janu Groszovi za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat

Integrace cizinců v České republice a jejich dopad na ekonomiku země

Abstrakt

Hlavním cílem této práce je poskytnout dostatek informací o zahraničním obyvatelstvu žijícím v České republice, o tom, jak se může integrovat do společnosti a jaké jsou jeho ekonomické a sociální dopady v těchto oblastech: vzdělávání, trh práce, sociální integrace a kriminalita.

Je zde představeno, jaké možnosti mají migranti legálně pobývat v zemi na základě účelu jejich pobytu - studia, zaměstnání, podnikání, sloučení rodiny a mezinárodní ochrana. To spolu s analýzou dat shromážděnou z ministerstva vnitra, cizinecké policie, úřadu práce, integračních institucí, neziskových organizací a místních a regionálních statistických úřadů umožňuje dospět k závěru, že vliv migrace v České republice je celkově pozitivní.

Klíčová slova: Migrace, integrace, mezinárodní ochrana, azyl, občane třetí zemi, trh práce, integrační středisko, povolení k pobytu, vzdělávání cizinců.

Integration of foreigners in the Czech Republic and their impact in the economy of the country

Abstract

The main aim of this work is to provide enough information about the foreign population living in the Czech Republic, how they can integrate to the society and what is the economic and social impact that they currently have in these areas: education, the labour market, social integration and criminality.

It is presented which possibilities do migrants have to stay legally in the country based on the purpose of their residence – studies, employment, business, family reunification and international protection. This together with a data analysis, collected from the Ministry of the interior, foreign police, labour office, integration institutions, non-profit organizations and local and regional statistic offices allows to become to the conclusion that migration influence in the Czech Republic is overall positive.

Keywords: Migration, integration, international protection, asylum, third country nationals, labour market, integration facilities, residence permit, education of foreigners.

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika	13
2.2.1	Elementární charakteristiky časových řad	13
2.2.2	Trendová funkce a index determinace	14
3	Teoretická východiska	15
3.1	Migrace	15
3.1.1	Definice a legislativní vymezení	15
3.1.2	Legální migrace	16
3.2	Nejčastější případy dlouhodobého pobytu cizinců v ČR	17
3.2.1	Občan EU a legální pobyt na území ČR	17
3.2.2	Rodinný příslušník občana EU	18
3.2.3	Občan třetí země – pobyt do 90 dnů	18
3.2.4	Studium	19
3.3	Mezinárodní ochrana	20
3.3.1	Integrace držitelů mezinárodní ochrany	20
3.4	Vnímání imigrantů veřejností	21
3.4.1	Imigranti z třetích zemí	22
3.4.2	Imigranti z členských států EU	24
3.4.3	Ilegální imigranti v ČR	26
3.5	Integrace cizinců	27
3.5.1	Státní instituce zajišťující pomoc s integrací	28
3.5.2	Nestátní a neziskové organizace a jejich služby	29
3.5.3	Podmínky přiznání sociálních dávek cizincům	30
3.6	Vzdělávání dětí cizinců	34
3.7	Zaměstnávání cizinců	36
3.7.1	Pobyt za účelem zaměstnání	36
3.8	Bydlení cizinců	37
3.9	Závažná kriminalita cizinců	39
3.9.1	Obvinění a odsouzení cizinci ve věznicích	39
4	Vlastní práce	41
4.1	Celkový počet cizinců na území České republiky	41
4.2	Země původu cizinců v České republice	45
4.3	Rozložení cizinců v České republice	46
4.3.1	Počty legálně pobývajících cizinců	47

4.3.2	Demografické statistiky cizinců na území ČR.....	48
4.3.3	Počty cizinců v rámci EU	51
4.3.4	Počty a úspěšnost žadatelů o azyl	52
4.4	Vzdělávání cizinců.....	53
4.5	Zaměstnávání cizinců.....	56
5	Závěr	63
6	Seznam literatury a použitých zdrojů.....	65
7	Seznam obrázků, grafů a tabulek.....	68
7.1	Seznam obrázků	68
7.2	Seznam grafů.....	69
7.3	Seznam tabulek	70

1 Úvod

V této práci si popíšeme ekonomické a sociální důsledky pobytu imigrantů na Českém území, přičemž budeme vycházet ze statistik ohledně vzdělání, zaměstnanosti, kriminality a dalších aspektů, které mohly být imigrací ovlivněny. Nahlédneme také do demografických charakteristik cizinců na území ČR.

Budeme se zabývat také pozitivními důsledky imigrace – typickým příkladem je příchod kvalifikovaných pracovníků ze zemí východní Evropy a Asie nebo intelektuální elity perzekuované v domovských zemích kvůli politickým názorům. Ještě před několika dekádami byli součástí populace imigrantů v západních zemích i Češi, prchající před totalitářským režimem. Často se jednalo o lidi vzdělané, politicky angažované v otázkách demokracie a lidských práv, a tudíž vládnoucí garnituře nepohodlné. Bylo by proto zvláštní věřit, že cizinec, případně i nelegálně proniknuvší na území ČR, se automaticky rovná nevzdělaný nebo dokonce nebezpečný člověk.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je poskytnout realistický obraz aktuálního vlivu cizinců pobývajících na území ČR na ekonomiku země. Žiji v České republice od roku 2012. Když jsem se přistěhovala, tak se mě lidé často ptali s překvapením a údivem, proč jsem zvolila zrovna Českou republiku, převážně poté, co jsem řekla, že pocházím z Jižní Ameriky. Pozorně naslouchali, vyptávali se na mou domovinu a ukazovali zájem o neznámé. Často jsem si připadala jako určitá kuriozita, v tom dobrém slova smyslu. Lidé z okolí často měli snahu porozumět tomu, čím jsme odlišní a také vidět vlastní zemi mýma očima.

Nyní, o několik let později, vnímám v chování a přístupu lidí k cizincům určitou změnu. Samozřejmě se situace u migrace a pohledu obyvatel na ni hodně změnila od doby, kdy jsem do Česka emigrovala. V roce 2015 vyvrcholila situace, pro niž se v médiích, ale i v odborné literatuře vžil název Evropská migrační krize. Byly zaznamenány nejvyšší počty imigrantů za rok v historii EU. Počet žadatelů o azyl v EU přesáhl milion. Nejvíce byly zasaženy státy na pobřeží Středozemního moře a Balkánský poloostrov. Odsud se velké skupiny lidí snažily přesunout dále do Evropy. Kapacita úřadů i zařízení pro ubytování ilegálních migrantů byly přetížené, bylo potřeba řešit otázky nejen právní, humanitární, ale i otázky bezpečnosti a pořádku v zemích s vysokým počtem ilegálních imigrantů. Poté se stala imigrace velkým mediálním a politickým tématem, který bohužel ne vždy objektivně reflektoval situaci. Z cizinců se stala problematika bez diferenciací. Stačilo mluvit nebo vypadat jinak, což jsem sama jako cizinka ve společnosti pocítovala.

Na úvod práce je potřeba zmínit, že Česká republika patří k nejméně zasaženým zemím migrační krizí. Zařízení a úřady zajišťující integraci cizinců v této zemi nebyly krizí přetíženy, a i z toho důvodu lze u nás očekávat méně problémů s integrací než v zemích, kde nouzovou situací desítek tisíc příchozích není možné v reálném čase vyřešit. Součástí práce bude i stručné srovnání se situací v sousedním Německu – zemi, která dlouhodobě usiluje o efektivní integraci velkého počtu cizinců. Jak se změnily ekonomické a sociální faktory během migrační krize a jak vypadají pět let po jejím vrcholu? Nakolik je snaha o integraci cizinců v ČR úspěšná? Na tyto otázky se pokusíme postupně odpovědět.

2.2 Metodika

Práce je zpracována na základě informací čerpaných z odborné literatury, internetových zdrojů a zejména z údajů poskytovaných Českým statistickým úřadem, převážně z Veřejné databáze, kterou tento orgán spravuje. Ze statistických metod budeme užívat především poznatky týkající se popisné statistiky a metod časových řad.

Časové řady

Časová řada je posloupnost věcně a prostorově srovnatelných dat y_t , kde $t = 1, 2, \dots, n$. Data bývají zpravidla uspořádána od minulosti po přítomnost. K popisu, třídění a analýze časových řad užíváme různých metod (Hindls, 2006).

Existuje několik druhů časových řad. Z časového hlediska je dělíme na intervalové a okamžikové. Podle délky celkového intervalu sledování hodnot rozlišujeme také časové řady krátkodobé a dlouhodobé.

Modelování časových řad

Časové řady lze zpravidla rozložit na čtyři složky:

- Trend – ukazuje základní tendenci dlouhodobého vývoje hodnot v čase
- Sezonní složka – odchylka od trendu, vyskytuje se pravidelně u časových řad, které mají periodicitu kratší než jeden rok nebo jeden rok
- Cyklická složka – kolísání okolo trendu způsobeno dlouhodobým cyklickým vývojem delším než jeden rok
- Náhodná složka – není možné ji popsat funkcí času, zbývá po odstranění trendu, cyklické a sezónní složky (Hindls, 2006)

2.2.1 Elementární charakteristiky časových řad

Při analýze časové řady se snažíme získat představy o charakteru procesu, který řada popisuje. Základem bývá zpravidla jednoduchá vizuální představa o chování ukazatele, využívá grafy společně s určováním elementárních statistických charakteristik. K těmto elementárním charakteristikám řadíme difference různých řádů (nejčastěji prvního a druhého) a tempo růstu (Hindls, 2006).

Diference prvního řádu

Diferenci prvního řádu získáme tak, že od sebe odečteme dva sousední údaje časové řady. Výsledný údaj představuje úbytek nebo přírůstek daného ukazatele oproti předchozímu období (Hindls, 2006).

$$\Delta_t^1 = y_t - y_{t-1} \quad t = 2, 3, \dots, n$$

Diference druhého řádu

Podobně diferenciaci druhého řádu získáme rozdílem dvou sousedních diferencí prvního řádu, což vyjadřuje, o kolik se nám následující přírůstek nebo úbytek zmenší či zvětší (Svatošová, 2008).

$$\Delta_t^2 = \Delta_t^1 - \Delta_{t-1}^1 \quad t = 3, 4, \dots, n$$

Koeficient růstu (tempo růstu)

Další z ukazatelů – koeficient růstu charakterizuje relativní postupnou rychlost změn hodnot v časové řadě. Pokud tento poměr převedeme do procent, označujeme tento ukazatel jako tempo růstu (Svatošová, 2008).

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \quad t = 2, 3, \dots, n$$

2.2.2 Trendová funkce a index determinace

Jedním z nejdůležitějších úkolů analýzy časových řad je popis vývoje tendence zkoumané řady. Slouží k tomu velký okruh trendových funkcí (Hindls, 2006).

Představme si dvě trendové funkce - lineární a kvadratickou:

- lineární funkce $T_t = a + b \cdot t$
- kvadratická funkce $T_t = a + b \cdot t + c \cdot t^2$

(Svatošová, 2008)

Index determinace

Velmi důležitou informaci o kvalitě modelu poskytuje ukazatel zvaný index determinace $I^2 \in \langle 0; 1 \rangle$. Ukazuje nám, nakolik je zvolená trendová funkce k dané časové řadě vhodná, čím je jeho hodnota blíže 1, tím je vybraná trendová funkce vhodnější.

$$I^2 = 1 - \frac{\sum (y_t - T_t)^2}{\sum (y_t - \bar{y})^2}$$

kde $\bar{y} = \frac{1}{n} \sum y_t$ (Svatošová, 2008).

3 Teoretická východiska

3.1 Migrace

3.1.1 Definice a legislativní vymezení

Termín **migrace** pochází z latiny a znamená přemísťování, stěhování obyvatel nebo skupin obyvatel. Patří k hlavním faktorům ovlivňujícím demografickou skladbu populace (dalšími faktory jsou natalita a mortalita). Migrace může být jednorázová (emigrace, imigrace) nebo cyklická (např. zahraniční studenti, sezónní dělníci).

Pro účely této práce využijeme užší vymezení na **migraci mezinárodní**, při níž dochází k pobytu cizinců na území státu. Pojem **cizinec** je v české legislativě vymezen zákonem 326/1999, § 1, odstavec 2 jako „fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie“.

Migrace může být **legální**, v případě že cizinec má oprávnění k pobytu na území státu. U občanů EU stačí platný průkaz totožnosti, občané třetích zemí potřebují cestovní doklad, případně vízum.

Ilegální je migrace v případě, že cizinec platné oprávnění k pobytu nemá. To může nastat z důvodu ilegálního překročení státních hranic (dobrovolně nebo vinou únosů přes hranice – tzv. trafficking) nebo z důvodu ilegálního pobytu nebo zaměstnání na daném území (skončení platnosti víza, zamítnutí žádosti o mezinárodní ochranu, nepovolená pracovní činnost). Ilegálním migrantem se stává také dítě, které se narodí rodičům bez povolení k pobytu na území státu. Cizinci mohou být tzv. **vyhoštěni**, tedy přemístěni zpět do jejich domovské země, a to buď v rámci trestu, nebo administrativně, z důvodu ukončení jejich legálního pobytu na území ČR.

Specifickým případem ilegálních migrantů jsou **osoby bez státní příslušnosti**. Nemohou se prokázat platným dokladem totožnosti, protože je žádný stát nepovažuje za své občany. Není tedy možné je vyhostit do jejich domovské země. Taková situace nastává zřídka, zpravidla při zániku státních útvarů nebo pochybením úřadů. Pro dané cizince má však závažné důsledky.

Česká republika se zavázala mezinárodními smlouvami (Ženevská dohoda a dokumenty z ní vycházející) k ochraně osob, které na jejím území pobývají z důvodu, že v jejich domovské zemi jsou bezprostředně ohroženi na životě nebo zdraví, hrozí jim mučení nebo jiné porušování lidských práv. **Uprchlík**, v české terminologii **azylant**, je cizinec,

migrující ze svého domovského státu do ČR kvůli odůvodněnému strachu z pronásledování za uplatňování politických práv a svobod, nebo z odůvodněného strachu z pronásledování z důvodů rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů nebo z důvodu hrozícího skutečného nebezpečí vážné újmy. Často se jedná o země stížené válečným konfliktem nebo výskytem endemického násilí. Osoba, která splňuje tyto podmínky, má právní nárok na udělení **azylu** v ČR a nesmí být dle mezinárodního práva deportována zpět na hranice svého domovského státu.

Naopak azyl nemůže být udělen osobě, která překročí státní hranice z ekonomických důvodů (tzv. **ekonomický migrant**) a pochází z tzv. **bezpečné země původu**. Tou se rozumí taková země, která ratifikovala mezinárodní dohody o dodržování lidských práv a dané osobě tam nehrozí bezprostřední nebezpečí. Migrace za účelem zlepšení ekonomické situace má své legální mantinely a institut mezinárodní ochrany by neměl být využíván k usnadnění ekonomické migrace. Žádost o azyl se podává na vymezených pracovištích Cizinecké policie a její posuzování spadá pod gesci Ministerstva vnitra ČR.

Integrace znamená postupné začleňování cizince do struktur společnosti. Jde o komplexní a dlouhodobý proces vytváření sociálních vazeb s domácím obyvatelstvem. Dochází k vzájemnému ovlivňování, které má svá specifika na úrovni kulturní, psychologické, náboženské, sociální, ekonomické nebo právní.

Definice převzaty z webu Ministerstva vnitra České republiky (MVČR, 2020a).

3.1.2 Legální migrace

Cizinci ze zemí mimo EU (tzv. třetích zemí) mohou zde na základě víza (krátkodobý pobyt) pobývat pouze 90 dnů z každých 180 (určeno dle razítka v cestovním dokladu při přechodu hranic). Prodloužení víza nad 90 dnů je možné pouze v určitých případech na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra ČR (MVČR, 2020b). To může rozhodnout o udělení přechodného nebo trvalého pobytu (MVČR, 2020c). Podmínky jsou upraveny zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a dále předpisy EU. Ty mají vést k harmonickému zvládnutí migrace v rámci unie a řešení příčin problémů s ilegální migrací. Stanovují jasné podmínky, za nichž lze legálně v EU pobývat a pracovat (European Commission, n.d.).

V zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců je uvedeno:

- zákon se nevztahuje na žadatele o azyl nebo azylanty (k tomu je určen zákon č. 325/1999 Sb. – Zákon o azylu)
- jsou zde popsány podmínky vstupu na území ČR a důvody odepření vstupu (nepředložení platného cestovního dokladu umožňujícího vstup do ČR, nepředložení platného víza, status nežádoucí osoby, předložení nečitelného nebo pozměněného dokladu, uvedení nepravdivých údajů o účelu cesty, ohrožení zdraví nebo bezpečnosti občanů ČR a další.)
- možnost přechodného pobytu bez víza (u zemí, kde byla vízová povinnost zrušena)
- podmínky udělení oprávnění k pobytu přesahujícímu 90 dnů
- udělení víza za účelem strpění pobytu (cizinec nemá platné oprávnění k pobytu, ale jeho vycestování brání okolnosti na jeho vůli nezávislé)
- vízum za účelem dočasné ochrany (kromě osob prchajících ze své domovské země se tato část zabývá také osobami bez státní příslušnosti – konkrétně paragraf 41)
- důvody neudělení nebo neprodloužení víza (zejména nedoložení potřebných dokumentů nebo provinění trestnou činností)
- podmínky pobytu nad 90 dnů za účelem studia
- trvalý pobyt – rodinní příslušníci, osoby pobývající nepřetržitě na území státu 10 a více let na vízum nad 90 dnů.

3.2 Nejčastější případy dlouhodobého pobytu cizinců v ČR

3.2.1 Občan EU a legální pobyt na území ČR

Nejčastější a legislativně nejjednodušší způsob legální migrace do ČR. Občanem EU se rozumí občan kterékoli členské země Evropské unie. Pobyt občana EU a jeho rodinných příslušníků na území EU je upraven v části 1., hlava III, díl 2 zákona o pobytu cizinců.

Ustanovení § 18 písm. c) zákona o pobytu cizinců výslovně stanoví, že „cizinec může pobývat na území přechodně bez víza, je-li občanem EU.“ To znamená, že může v ČR pobývat bez jakéhokoli zvláštního povolení po libovolně dlouhou dobu, a to pouze na základě cestovního dokladu nebo průkazu totožnosti. Jedinou povinností je, pokud předpokládaná délka pobytu překročí 30 dnů, do 30 dnů ode dne vstupu, ohlásit na policii místo pobytu (Sdružení pro integraci a migraci, 2020).

Občan EU může požádat o vydání potvrzení o přechodném pobytu neboli registraci pobytu, pokud hodlá v ČR pobývat po dobu delší než 3 měsíce. Jedná se o potvrzení, nikoli

povolení k pobytu – cizinec tedy může na území pobývat i bez tohoto potvrzení. Žádost o potvrzení podávají občané EU většinou z praktických důvodů (zaměstnání, nárok na sociální dávky – bude popsáno dále).

3.2.2 Rodinný příslušník občana EU

Jedná se o občana třetí země, který na základě rodinného vztahu k občanu EU má nárok na udělení oprávnění k **přechodnému nebo trvalému pobytu** na území ČR (tzv. sloučení rodiny). Vztahy, které lze považovat za rodinné, jsou vymezeny v Zákonu o pobytu cizinců takto:

- manžel nebo registrovaný partner
- rodič, jde-li o občana EU mladšího 21 let, o kterého skutečně pečuje
- potomek mladší 21 let nebo takový potomek manžela občana EU
- potomek nebo předek občana nebo manžela občana EU, pokud je z důvodu uspokojování svých základních potřeb závislý na výživě nebo jiné nutné péči poskytované občanem Evropské unie nebo jeho manželem, nebo byl na této výživě nebo jiné nutné péči závislý bezprostředně před vstupem na území ve státě, jehož je občanem, nebo ve státě, ve kterém měl povolen pobyt.

Další situace, kdy lze cizince uznat za rodinného příslušníka občana EU:

- ve státě, jehož je občanem, nebo ve státě, ve kterém měl povolen pobyt, žil před vstupem na území s občanem EU ve společné domácnosti a je z důvodu uspokojování svých základních potřeb závislý na výživě nebo jiné nutné péči poskytované občanem Evropské unie, nebo byl na této výživě nebo jiné nutné péči závislý bezprostředně před vstupem na území ve státě, jehož je občanem nebo ve státě, ve kterém měl povolen pobyt, nebo se o sebe z vážných zdravotních důvodů nedokáže sám postarat bez osobní péče občana EU
- má s občanem EU trvalý partnerský vztah, který není manželstvím a žije s ním ve společné domácnosti; při posuzování trvalosti partnerského vztahu se zohlední zejména povaha, pevnost a intenzita vztahu (MVČR, 2020d).

3.2.3 Občan třetí země – pobyt do 90 dnů

Občanem třetí země je občan státu, který není členem EU a není zároveň občanem Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska (MVČR, 2020e). Ke vstupu a pobytu na území ČR musí splnit určité podmínky:

- předloží platný cestovní doklad opravňující držitele k překročení hranice, který má platnost min. 3 měsíce po předpokládaném datu odjezdu z území členských států a byl vydán v předchozích deseti letech
- předloží platné krátkodobé vízum, pokud je požadováno, nebo platné povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu či platné dlouhodobé vízum
- zdůvodní účel a podmínky předpokládaného pobytu
- má zajištěny dostatečné prostředky pro obživu jak na dobu předpokládaného pobytu, tak na návrat do své země původu nebo na průjezd do třetí země, ve které je zaručeno jejich přijetí, nebo jsou schopni si tyto prostředky legálním způsobem opatřit
- nejsou osobami vedenými v Schengenském informačním systému (SIS II), jimž má být odepřen vstup
- nejsou považováni za hrozbu pro veřejný pořádek, vnitřní bezpečnost, veřejné zdraví nebo mezinárodní vztahy kteréhokoliv z členských států, zejména nejsou osobami, jimž má být podle vnitrostátních databází členských států odepřen vstup ze stejných důvodů (MVČR, 2020e).

Delší pobyt občanů třetích zemí je možný v případě dlouhodobého víza (MVČR, 2020f), udělení oprávnění k přechodnému (MVČR, 2020g) nebo trvalému (MVČR, 2020h) pobytu. O tom může rozhodnout MVČR na základě žádosti cizince, pokud splňuje zákonné důvody pro takové rozhodnutí. Jde o rodinné příslušníky občanů EU, studenty, osoby cestující za prací nebo z důvodu výkonu své profese (sportovci, umělci), dále mohou nastat určité specifické administrativní situace, kdy je prodloužení pobytu nutné.

3.2.4 Studium

Jde o studium zejména středních škol a konzervatoří, případně vysokých škol mimo výměnné programy a placené stáže, jehož předpokládaná délka bude delší než 3 měsíce. Vízum se uděluje na dobu platnosti potvrzení o studiu, nejdéle však na 1 rok. Pokud jde o studenta v rámci výměnného programu nebo placené stáže, může požádat rovnou o povolení k **dlouhodobému** (přechodnému) pobytu za účelem studia (§ 42d zákona o pobytu cizinců).

3.3 Mezinárodní ochrana

Idea mezinárodní ochrany má smysl především humanitární – ochránit osoby před pronásledováním a nelidským zacházením, které jim v jejich domovské zemi z různých důvodů hrozí. Nesmí se přitom jednat o osoby provinivší se určitým druhem kriminality, nebo ohrožující bezpečnost hostitelské země. Institut uprchlictví také nesmí být zneužíván ekonomickými migranty coby jednoduchý prostředek, jak si opatřit oprávnění k pobytu v zemích EU.

Česká republika jako člen EU se zavázala spolupracovat na společných postupech v oblasti uprchlictví a azylu. **Mezinárodní ochrana** je nadřazený pojem pro *azyl a doplňkovou (subsidiární) formu ochrany* uprchlíků (MVČR, 2018). Jednotný systém, v rámci něhož by členské státy měly v otázce azylu postupovat (SEAS), je koordinován Evropským podpůrným azylovým úřadem (EASO). Tento úřad také pomáhá zemím, kde je přijímací a azylový systém přetížen (MVČR, 2020i).

Z právního hlediska se **azylovou problematikou** zabývá zákon 325/1999 Sb. – Zákon o azylu. Azylová politika a pravidla pro udělení azylu jsou v pravomoci jednotlivých států. Lze říci, že pravidla pro udělení azylu v ČR jsou poměrně přísná.

Status uprchlíka a jeho práva vychází z mezinárodních dohod – jednotlivé státy se zavázaly přijmout jednotná pravidla pro zacházení s uprchlíky. Jde o poměrně novodobou záležitost: Úmluva o právním postavení uprchlíků vznikla v roce 1951, poté k ní v roce 1967 přibyl tzv. Newyorský protokol, čímž vznikl nejdůležitější dokument v dané problematice – Ženevská úmluva. Práva uprchlíků jsou v české legislativě zakotvena v čl. 43 Listiny základních práv a svobod.

Celosvětově se k dodržování určitých práv v oblasti mezinárodní ochrany zavázalo 148 států (United Nations High Commissioner for Refugees, 2015), většina z nich má tato práva, podobně jako ČR, zaručena Ústavou.

3.3.1 Integrace držitelů mezinárodní ochrany

Zřizovatelem **azylových zařízení** v ČR je Ministerstvo vnitra, provoz zařízení má na starost Správa uprchlických zařízení. Existují tři druhy těchto zařízení, podle účelu a poskytovaných služeb. Všechna tři dále zmiňovaná zařízení umožňují ubytování uprchlíků (žadatelů nebo držitelů mezinárodní ochrany) a pomáhají s jejich postupným začleněním.

Přijímací středisko slouží k příjmu nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu. Ti jsou zde ubytováni po celou dobu provádění vstupních úkonů – identifikace osoby, vstupní pohovory, lékařská vyšetření. Žadatelé nesmějí během pobytu přijímací středisko svévolně opustit.

Pobytové středisko zajišťuje cizincům ubytování, stravu, další nutné úkony a kapesné, a to po celou dobu vyřizování jejich žádosti o mezinárodní ochranu. Žadatel se musí podílet na uhrazení těchto nákladů, musí mu však být ponechána částka ve výši životního minima (pro něj a případně další osoby ve společné domácnosti). Žadatel smí pobytové středisko opouštět. Při splnění zákonných podmínek nemusí žadatel služeb pobytového střediska využít – smí žít na soukromé adrese, o místě pobytu však musí informovat policii. Může mu být vyplácen příspěvek na pokrytí nákladů (maximálně 3 měsíce).

Integrační azylové středisko (IAS) mohou v případě zájmu využít osoby, jimž byla přidělena mezinárodní ochrana, a to maximálně po dobu 18 měsíců. Pobyt je dobrovolný, cizinci jej musejí zčásti hradit a slouží především k překonání prvotních obtíží – zvládnutí základů českého jazyka, hledání práce a bydlení (MVČR, 2020j).

Kdykoli po skončení pobytu ve výše uvedených zařízeních mohou klienti využít služeb Centra pro podporu integrace cizinců. To nabízí poradenské a vzdělávací služby zdarma širší skupině cizinců pobývajících na území ČR (včetně držitelů dlouhodobého a trvalého pobytu), nenabízí však ubytování. Více se problematice integrace cizinců budeme věnovat v samostatné kapitole.

3.4 Vnímání imigrantů veřejností

Přijetí cizinců většinovou společností se značně odráží v úspěšnosti jejich integrace. Předsudky, problém získat zaměstnání nebo bydlení kvůli jazyku, oblečení nebo barvě pleti, urážlivé poznámky nebo rasově motivované násilí na ulici, šikana „jiných“ dětí ve škole, to vše negativně ovlivňuje schopnost a motivaci k začlenění. Dlouhodobé a neřešitelné problémy s integrací mohou vést k celkové rezignaci, alkoholismu, neúměrně dlouhému pobírání sociálních dávek, uzavírání cizinců ve svých sociálních bublinách bez snahy komunikovat s většinovou společností, učit se jazyk, účastnit se kulturních akcí nebo vzdělávání. Pokud rodina žijící v dané zemi po několika generacích, je stále považována za občany „druhé kategorie“, může to v potomcích vyvolávat pocit křivdy a nenávist, která

může vést ke kriminálnímu a destruktivnímu chování nebo radikalizaci mládeže. Vzniká tak začarovaný kruh vzájemné nedůvěry a křivd, který integraci velmi znesnadňuje.

Proto by v rámci integračních aktivit měla být věnována pozornost nejen integrovanému cizinci, ale také specifickým většinové společnosti. Porozumět těmto specifickým umožňuje jednak výběr vhodných způsobů integrace, připravenost na možná úskalí, a jednak cílenou osvětu a vhodné zaměření integračních programů (např. podpora bydlení, sousedských vztahů, namísto pouhého přidělení sociálních dávek a ponechání hledání bydlení na daném cizinci).

Existuje velké množství průzkumů veřejného mínění, které zjišťují názory obyvatel na imigraci. Pro účely této práce byl zvolen statistický nástroj Evropské komise Eurobarometr, jednak proto, že je standardizován pro všechny země EU, dále proto, že je průběžně aktualizován, a v neposlední řadě proto, že jde o oficiální a veřejně dostupný zdroj. Eurobarometr hodnotí postoje občanů k různým aspektům života v EU. Eurobarometr byl založen v roce 1974. Dvakrát ročně vytváří reporty na základě osobně (face-to-face) vyplněných odpovědí cca 1000 respondentů v každé zemi. Jde o autorizovaný zdroj, který lze citovat v odborných publikacích.

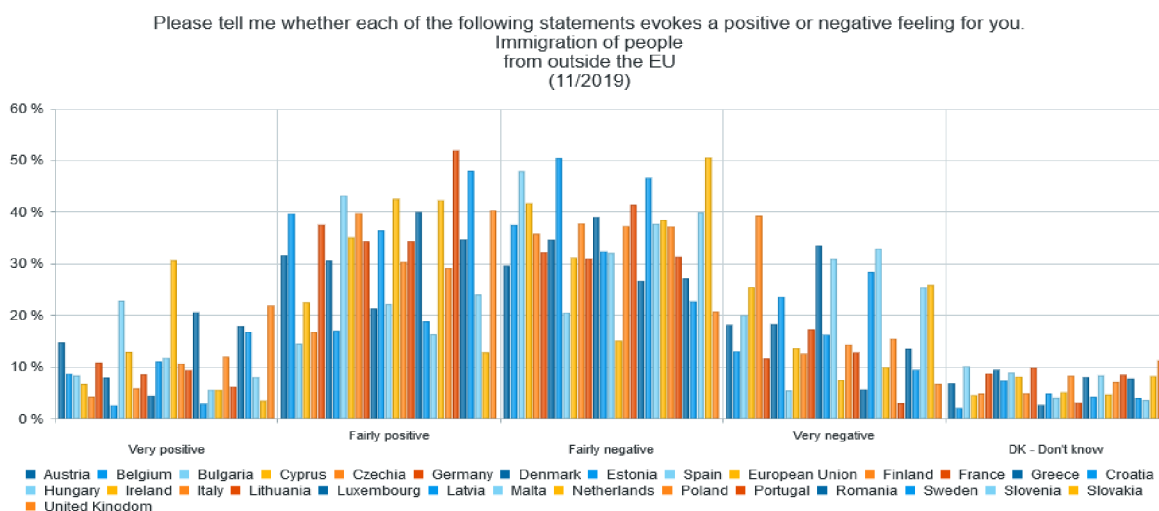
Data použitá pro tuto práci byla zveřejněna v listopadu 2019, tedy v období několik let po největší vlně imigrační krize, kdy již obyvatelé mohli poznat důsledky integrace imigrantů.

Grafy jsou vzhledem k množství obsažených dat poměrně nepřehledné, slouží především k orientační představě, jak je na tom celá EU. Důležitá čísla byla shrnuta v dalším textu.

3.4.1 Imigranti z třetích zemí

V grafu na obrázku 1, který se týká názorů veřejnosti na imigraci, vidíme téměř zvonovou křivku normálního rozdělení. Výrazně negativních (13 % všech respondentů v EU) i výrazně pozitivních (13 % EU) názorů je méně než mírně negativních (31 % EU) a mírně pozitivních (35 % EU). Nejméně evropských respondentů je bez názoru na imigranty.

Obrázek 1. Názory veřejnosti evropských států na imigranty pocházející z třetích zemí (státy mimo EU). Poslední dostupná data v interaktivním grafu.

Zdroj: European Commission (2019)

V níže uvedené tabulce 1 byly srovnány některé zajímavé hodnoty:

Itálii lze považovat za jednu z nejméně nedobrovolně zasažených zemí – jako vstupní bránu do Evropy ji použilo velké množství migrantů a během krize byl její systém pro zvládnutí migrace silně přetížen. Lze tedy očekávat, že se Italové s migranty setkali, četli o nich v tisku své vlastní země, osobně je situace ovlivnila. Přesto vychází v počtu negativních názorů jen mírně nad evropským průměrem.

Německo je země, kde dlouhodobě přes 10 % obyvatelstva tvoří cizinci. Integrovaná politika je zde velmi rozvinutá a země aktivně přijímá nové uprchlíky. Lze tedy také očekávat, že běžní němečtí občané se s cizinci setkali, nebo spíše denně setkávají. Přesto názory Němců téměř odpovídají evropskému průměru, počet osob zastupující extrémně negativní postoj je dokonce nižší než průměr.

Italové a Němci se tedy, ve většině případů, početné skupiny cizinců neobávají.

Jinak je tomu ovšem v ČR, kde vzhledem k poloze a přísné azylové i sociální politice je cizinců z třetích zemí velmi málo. Možná jsou příčinou média, neustále hrozící ničivým přívalem uprchlíků, který však nikde není vidět. Strach z neznáma, živěný dezinformacemi a některými politickými kampaněmi. V každém případě Češi vycházejí v přístupu k cizincům jako velcí negativisté, celých 39 % společnosti je silně proti – trojnásobek evropského průměru. Negativnější postoj, než Češi mají jen Bulhaři a Slováci – nad 50 %

obyvatel je proti přijímání imigrantů (European Commission, 2019). Jde přitom také o země, které bychom neoznačili za primárně zasažené migrační krizí – naopak občané těchto zemí často migrují v rámci EU za prací.

*Tabulka 1. Názory domácích obyvatel na imigraci z třetích zemí (v % respondentů).
Celkem bylo dotazováno minimálně 1000 respondentů z každé země.*

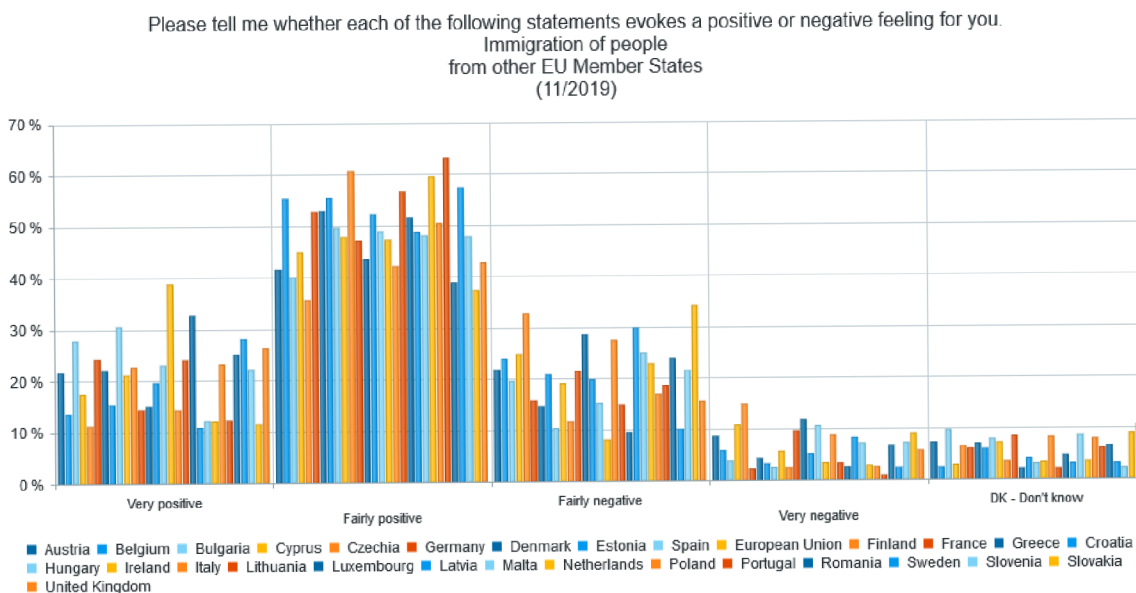
	Silně pro	Mírně pro	Mírně proti	Silně proti	Nevím
Češi	4	17	36	39	5
Němci	11	37	32	11	9
Italové	10	30	37	14	8
Průměr EU	13	35	31	13	8

3.4.2 Imigranti z členských států EU

Zde je situace pozitivnější – v grafu na obrázku 2 vidíme normálovou křivku posunutou silně doleva. Ve většině zemí, včetně ČR, převládá mírně pozitivní názor na migraci v rámci EU. Česko však i zde vyniká – silně negativní postoj zastává celých 15 % Čechů, což je nejvíce z celé EU. Příčina tohoto paradoxu je nejasná – cizinců ze zemí EU se u nás vyskytuje poměrně málo, nepůsobí žádné zjevné problémy, a naopak Češi často pracují za hranicemi. Je možné, že negativní názory mohou pocházet z pohraniční oblasti (hranice s Polskem a Slovenskem), kde pendleři mohou způsobovat určitou nerovnováhu na pracovním trhu. Vztah Čechů k cizincům z EU: výrazně pozitivní (11 %), mírně pozitivní (35 %), mírně negativní (33 %), výrazně negativní (15 %), bez názoru (6 %).

Nejvíce osob (přes 3 miliony) se v rámci EU vystěhovalo z Rumunska, naopak nejméně migrují Maltané. Češi a Slováci patří také k méně zastoupeným národnostem mezi cizinci v EU. Příčinou rozdílů je nejen ekonomická vyspělost a stabilita zemí, ale také jejich velikost – graf na obrázku 3 ukazuje absolutní čísla v milionech, nikoli přepočtené na počty obyvatel daných zemí.

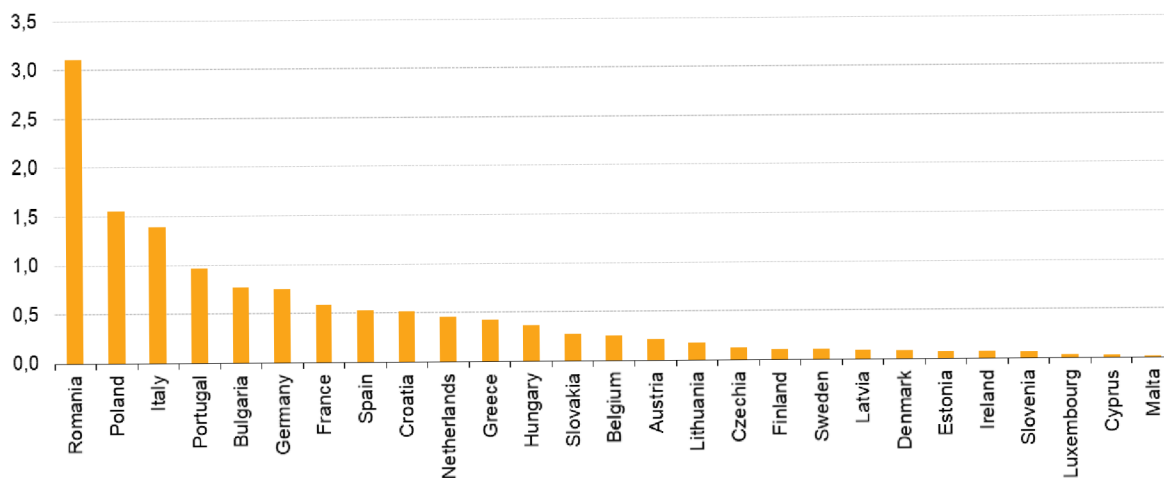
Obrázek 2. Názory veřejnosti na imigranty pocházející z členských států EU

Zdroj: European Commission (2019)

Obrázek 3. Počty občanů EU, kteří dlouhodobě pobývají mimo svou domovskou zemi v rámci EU

Number of EU-27 citizens that are usual residents in the rest of the EU-27 as of 1 January 2019 (million)

Only detailed data by individual EU citizenship for the most numerous ones have been provided by Spain.
Source: Eurostat (online data code: migr_pop9ctz)

eurostat

Zdroj: European Commission (2019)

3.4.3 Ilegální imigranti v ČR

Ilegální migranti překračují hranice EU různými cestami: zejména z Afrického kontinentu do Itálie a dalších přímořských států přes Středozemní moře a z Blízkého východu přes Turecko na Balkánský poloostrov do Řecka. Motivací migrantů je extrémní chudoba, války a nestabilní situace v jejich domovských zemích, a zároveň ekonomická prosperita, nedostatečně zabezpečené hranice a systém sociálních dávek některých zemí EU.

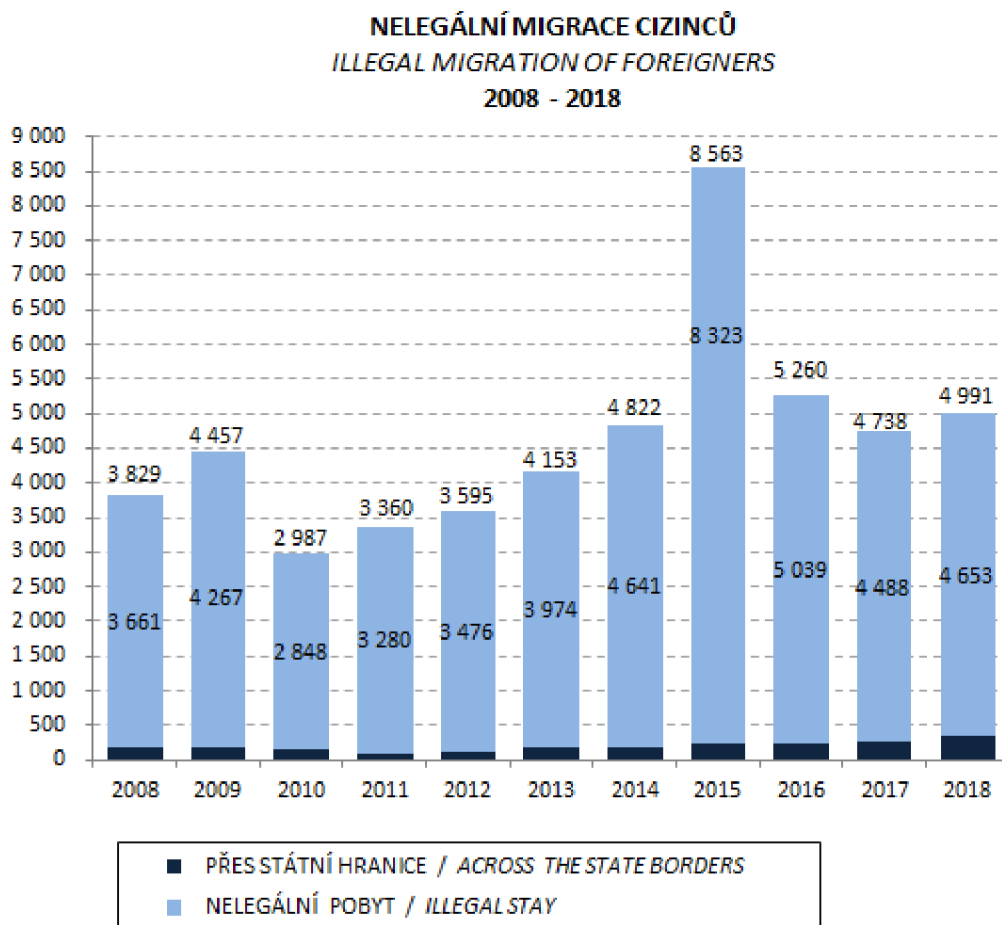
V mimoevropských zemích došlo kolem roku 2015 k několika politicko-ekonomickým otřesům současně a nárůst migrace do EU dočasně přesáhl kapacity na pomoc těmto osobám. Počet žadatelů o azyl v EU překonal milion za rok (lze srovnat s ČR, kde v roce 2015 evidovali jen 1525 žádostí). V médiích se přesto i u nás objevovaly obrazy stanových městeček uprostřed evropských velkoměst, rozzuřené davy cizinců pokoušející se nelegálně překročit hranice nebo domoci se u místních úřadů řešení jejich nouzové situace. Obrázky z uprchlických táborů, kam jsou tito lidé často na dlouhé měsíce umisťováni, informují o špatných hygienických podmínkách, velkých počtech nezletilých bez přístupu ke vzdělání, o beznaději a nedostatku psychologické a zdravotnické péče.

Vedly se, a stále se vedou diskuse o tom, zda jde skutečně o osoby s právem na mezinárodní ochranu, či spíše o ilegální ekonomické migranty, kteří by dle mezinárodního práva měli být navraceni do svých domovských zemí. Z právního hlediska velká část migrantů podmínky pro udělení azylu nespĺňuje, z lidského hlediska však vidíme zejména lidi, často rodiny nebo osamocené nezletilé, kteří se nemají kam vrátit. Lidi, pro něž je Evropa jedinou a často nerealistickou nadějí na lepší a bezpečnější život, lidi, kteří na základě falešných slibů zaplatili převaděčům za transport veškerým rodinným majetkem.

Na obrázku 4 si lze v grafu všimnout skokového nárůstu v roce 2015, a mírného přetrvání do roku 2016, přičemž tento počet nelze plně vysvětlit zamítnutím žádostí o mezinárodní ochranu (těch bylo jen kolem 1500 celkem). V ostatních letech se počet nelegálně pobývajících cizinců drží pod hranicí 5 tisíc.

Naprostou většinu nelegálních imigrantů tvoří lidé s nelegálním pobytem – nejčastěji tedy neprodloužení víza nebo zamítnutí žádostí o přechodný pobyt. Počet zamítnutých žádostí o azyl je výrazně nižší (viz předchozí kapitoly).

Obrázek 4. Nelegální migrace v ČR. Tmavě – nelegální překročení hranic, světle (převažující) nelegální pobyt

Zdroj: ČSÚ (Český statistický úřad, 2019, s. 220).

3.5 Integrace cizinců

Cizinci, kteří mají právo pobývat v dané zemi legálně, nebo ti, jež čekají na rozhodnutí o udělení azylu, pokud to bezpečnostní situace dovolí, se obvykle sami určitým způsobem snaží začlenit do většinové společnosti. Z výše popsaných statistik vyplývá, že většina cizinců přichází k pobytu na území ČR s konkrétním plánem, co budou v zemi dělat. Mají předem zajištěné studium, zaměstnání, mají kde spát. Pomocť potřebují obvykle zejména s překonáním jazykové bariéry, porozuměním kulturním odlišnostem nebo zapojení dětí do českého vzdělávacího systému.

Ti, kdo se v zemi octnou bez jasného záměru, například z důvodu útěku před válkou, se s obtížemi integrace vypořádávají hůř. Může jít o osoby traumatizované, jejich

schopnosti a aktuální stav jim neumožňuje samostatné začlenění do společnosti. V ČR je možné zadržovat žadatele o azyl v detenčním zařízení maximálně 120 dnů, a to jen v zákonem určených případech. Jedná se o situace, kdy cizinec není schopen doložit svou totožnost, má padělané doklady, nebo hrozí riziko ohrožení bezpečnosti a veřejného pořádku. Pokud cizinec nesplňuje podmínky pro zadržení a odmítne pobyt v pobytovém středisku, musí oznámit místo svého pobytu po dobu posuzování žádosti, přičemž náklady související s pobytem si hradí sám.

Jak jsme již zmínili výše, naprostá většina cizinců pobývá v naší zemi dobrovolně, nikoli z důvodu uprchlictví. I tito lidé však potřebují pomoc s překonáním bariér, jakými jsou zejména nedostatečná jazyková vybavenost a předsudky bránící v získání zaměstnání a bydlení odpovídající schopnostem a potřebám cizinců.

3.5.1 Státní instituce zajišťující pomoc s integrací

Cílem institucí je vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců do majoritní společnosti. Centra pro podporu integrace cizinců (CPIC) zajišťují realizaci integrační politiky ČR ve vztahu k cílové skupině cizinců. Cílovou skupinou jsou dlouhodobě legálně pobývajícím cizinci a držitelé mezinárodní ochrany.

Integrační centra poskytují cizincům zdarma sociální poradenství, právní poradenství, kurzy českého jazyka, tlumočnické služby, terénní služby, sociokulturní kurzy, přístup na internet, knihovnu s českými i zahraničními novinami a knihami, dále jsou zde k dispozici komunitní pracovníci. Centra také pořádají vzdělávací, kulturní a společenské akce.

Kurzy češtiny jsou rozděleny podle jazykové úrovně a náročnosti – na základní kurz lze docházet i nepravidelně, je otevřen všem i bez přihlášení a slouží zejména k nácviu praktické komunikace. Intenzivní kurz je rozdělen do skupinek podle úrovně (A0-B1) a je potřeba docházet na všechny lekce. Dále centra nabízejí kurzy pro děti nebo pro specializované profese (např. zdravotní sestra). Kurzy jsou zdarma včetně učebnic.

Sociokulturní kurzy se zaměřují na realie ČR – státní zřízení, historie, geografie (potřebné ke zkoušce k získání státního občanství). Dále se zde vyučují základy finanční gramotnosti, informace k trvalému pobytu, náležitosti státního občanství, legální zaměstnávání, důchody a sociální pojištění, zdravotní pojištění, první pomoc, svátky v ČR apod.

Sociální poradenství pomáhá klientům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci. Tou se rozumí zejména špatná orientace v systémech (školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení, bydlení, trhu práce...), neznalost prostředí (neznalost práv a povinností...), jazyková bariéra, absence běžné sociální sítě (rodiny, přátel, sociálního zázemí).

Mimo přímou práci s klienty se pracovníci integračních center věnují **monitorování situace** v oblasti migrace, pořádají **pravidelná setkání** a zajišťují potřebnou koordinaci aktivit v součinnosti s představiteli krajů a obcí. Pomáhají při řešení problémů zaměstnavatelů v otázce pracovní migrace.

Centra pro podporu integrace cizinců začala vznikat od roku 2009 v reakci na vládní materiál Koncepce integrace cizinců. Celkem bylo dosud vybudováno 14 těchto center (SUZ MV, 2020), které tvoří komplexní síť v rámci celé ČR (kraje: Středočeský, Jihočeský, Karlovarský, Liberecký, Moravskoslezský, Olomoucký, Pardubický, Plzeňský, Zlínský a kraj Vysočina).

Od roku 2009 do roku 2020 byl provoz Center hrazen z rozpočtu EU – z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí (2009–2015) a z Azylového, migračního a integračního fondu (2015–2020). Od 1. 7. 2020 je provoz na základě novely zákona 326/1999 Sb., zákona o pobytu cizinců Center hrazen ze státního rozpočtu, konkrétně z rozpočtu Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ MV). Na základě stejné novely budou Centra od 1. 1. 2021 organizátory povinných adaptačně-integračních kurzů.

Integrační centra také podle potřeby reagují na aktuální změny situace, například v současné době informují o prevenci proti onemocnění Covid 19 a o restrikcích přeshraničního cestování, karanténních opatřeních apod.

3.5.2 Nestátní a neziskové organizace a jejich služby

V krajích, kde dosud nebyla zřízena integrační centra, mohou jejich úlohu zastupovat jiné organizace. Například v Praze provozuje od roku 2003 obdobné centrum – občanské sdružení Centrum pro integraci cizinců Magistrát hlavního města Prahy (občanské sdružení bylo v roce 2013 transformováno na obecně prospěšnou společnost). Organizace je držitelem registrace tří sociálních služeb dle zákona o sociálních službách a akreditace dle zákona o dobrovolnické službě. Kurzy, poradenství i cílová skupina pro poskytování služeb jsou podobné jako u státních Center, s tím rozdílem, že pražské centrum více využívá služeb dobrovolníků.

“Všechny programy mají za cíl umožnit imigrantům do ČR samostatný a důstojný život v ČR při respektu a znalostech zdejších právních i čistě mezilidských norem chování a jednání na jedné straně a podporovat porozumění, vstřícnost a respekt k individualitě každého migranta ze strany přijímající společnosti na straně druhé.” (Centrum pro integraci cizinců, 2012).

V Jihomoravském kraji zajišťuje pomoc s integrací Krajský úřad Jihomoravského kraje. Provoz a jednotlivé projekty Centra jsou financovány Evropskou unií z národního fondu Azylového, migračního a integračního fondu (AMIF), rozpočtu Ministerstva vnitra České republiky a rozpočtu Jihomoravského kraje (Centrum pro cizince JMK, 2020). Centrum se zaměřuje na poskytování rovných příležitostí v přístupu k informacím a integračním službám. Cílová skupina i nabízené aktivity jsou podobné jako u výše zmiňovaných organizací.

V ústeckém kraji pomáhá s integrací cizincům nestátní nezisková organizace (zapsaný ústav) Poradna pro integraci o.p.s. Cílem organizace je *“pomáhat cizincům začlenit se do běžného života v české společnosti, najít si bydlení, práci nebo školu; tedy žít v České republice spokojený život”* (Poradna pro integraci, 2017). Kromě výše popsaných služeb, jako jsou jazykové kurzy, nabízí také doučování dětí cizinců, pomoc při komunikaci se školou, právní poradenství týkající se rodin, výchovné poradenství pro rodiny s dětmi apod.. Organizace také zapojuje ve velké míře místní dobrovolníky.

V Královéhradeckém kraji nabízí integrační služby Diecézní katolická charita Hradec Králové. Nabízí kurzy českého jazyka nově i online a na svých stránkách zveřejňuje preventivní proticovidová opatření. Cizinci se také mohou obrátit na bezplatnou telefonickou linku, kde se jim dostane odpovědi ohledně nových nařízení vlády, správného postupu při vypršení krátkodobého víza a nemožnosti kvůli situaci opustit zemi apod.. Za běžného provozu nabízí centrum kromě poradenství a vzdělávání také množství volnočasových aktivit, kde se cizinci mohou neformálně setkávat s místními obyvateli (Integrační centrum pro cizince Hradec Králové, 2020).

3.5.3 Podmínky přiznání sociálních dávek cizincům

Cizincům lze přiznat nárok na pobírání sociálních dávek (nepříznivá sociální situace – dávky hmotné nouze, dávky důchodového a nemocenského pojištění), (MPSV, 2020).

Osoby v hmotné nouzi mohou získat příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení nebo mimořádnou okamžitou pomoc. Dávky mohou cizinci získat při splnění zákonných podmínek platných stejně i pro občany ČR, avšak pouze při legálním pobytu na území státu. Nelegálně pobývajícím osobám lze ve výjimečných situacích přiznat dávku mimořádné okamžité pomoci, a to v případě že hrozí vážná újma na zdraví nelegálně pobývajícího cizince.

Cizinci, kteří mohou pobírat příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení v ČR (pokud zde mají trvalé bydliště):

- osoby, které jsou na území České republiky hlášeny k trvalému pobytu nebo které mají na území České republiky trvalý pobyt;
- osoby, kterým byl udělen azyl nebo doplňková ochrana;
- cizinci bez trvalého pobytu na území ČR, kterému tento nárok zaručuje mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu,
- občané Evropské unie, na které se vztahují přímo aplikovatelné předpisy Evropských společenství (Nařízení Rady (EEC) 1612/68)
- občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci, pokud jsou hlášeni na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce, nevyplývá-li jim nárok z přímo aplikovatelných předpisů Evropských společenství;
- cizinci, kteří jsou držiteli povolení k dlouhodobému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího residenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, a jejich rodinní příslušníci, pokud jim bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky a mají-li bydliště na území České republiky.

Osoby se zdravotním znevýhodněním

Podmínky, za kterých se poskytují dávky pro osoby se zdravotním postižením, upravuje zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů.

Hendikepovaní mohou získat příspěvek na mobilitu, příspěvek na zakoupení speciální pomůcky nebo průkaz osoby se zdravotním postižením, který je opravňuje k některým dalším výhodám (levnější jízdné, vstupné na kulturní akce, možnost cestovat s průvodcem zdarma, vyhrazená místa v MHD a další). Žádosti o podporu pro hendikepované se podávají na Úřadu práce ČR. Cizinec musí pro jejich přidělení splňovat stejná kritéria jako u cizinců s nárokem na příspěvek v hmotné nouzi.

Starobní důchod

Nárok na důchod mají osoby, které byly důchodově pojištěné minimálně 25 let a dosáhly důchodového věku, nebo byly pojištěné minimálně 15 let a dosáhly alespoň 65 let věku. Postupně se doba povinného pojištění prodlužuje, a to až k 35 letům povinného pojištění. Důchodová problematika ČR je poměrně složitá, zmíníme proto jen určitá specifika pro cizince:

- pokud cizinec platil před pobytem v ČR důchodové pojištění v jiné zemi EU, tato doba se započítává
- pokud platil cizinec pojištění v zemi mimo EU, záleží, zda má tato země s EU uzavřenou smlouvu – v kladném případě se doba započítává
- cizinci pak poměrnou část důchodu vyplácí ČR a zbylou část země, v níž si platil.

Lze poznamenat, že většina cizinců přichází do ČR v mladém produktivním věku (cizinci tvoří až 12 % české zaměstnanosti), lze tedy předpokládat, že systém starobních a invalidních důchodů aktuálně nezatěžují.

Dávky nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění platí povinně každý zaměstnanec. Pokud z důvodu krátkodobé nemoci, těhotenství nebo mateřství nemůže pracovat, jsou mu vypláceny dávky nemocenského pojištění. OSVČ si platí pojištění dobrovolně, pokud jej neplatí, nemají nárok na žádnou finanční náhradu, když pracovat nemohou.

Povinnost platit nemocenské pojištění je pro cizince založena:

- výkonem práce na území České republiky v zaměstnání vykonávaném v pracovněprávním či pracovním vztahu, který může účast na nemocenském pojištění založit
- zaměstnání trvalo nebo mělo trvat aspoň 15 kalendářních dnů

- mzda překračuje minimální výši sjednaného příjmu.

Zvláštní podmínky účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění jsou stanoveny při výkonu zaměstnání malého rozsahu.

Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Patří sem: přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné.

Nárok na dávky má pouze fyzická osoba a s ní společně posuzované osoby, jež jsou:

- na území ČR hlášeny k trvalému pobytu (občané ČR), nebo mají na území ČR trvalý pobyt (cizinci)
- občany Evropské unie, na které se vztahují přímo aplikovatelné předpisy Evropských společenství;
- cizinci hlášenými k pobytu na území České republiky, a to po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu na území České republiky; (s výjimkou žadatelů o udělení mezinárodní ochrany ubytovaných v pobytovém středisku Ministerstva vnitra)
- cizinci mladšími 1 roku, narozenými na území České republiky a hlášenými k pobytu na území České republiky s výjimkou žadatelů o udělení mezinárodní ochrany ubytovaných v pobytovém středisku Ministerstva vnitra)
- nezletilými cizinci svěřenými na území České republiky do péče nahrazující péči rodičů nebo do ústavní péče;
- cizinci, kteří jsou držiteli povolení k dlouhodobému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývacího residenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, a bylo jim vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky
- rodinnými příslušníky cizince, který je držitelem povolení k dlouhodobému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývacího residenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, kterým bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky

- cizinci, kterým bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky za účelem vědeckého výzkumu
- cizinci, kterým byla udělena doplňková ochrana
- cizinci, kterým bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci,
a to, pokud mají na území České republiky bydliště (MPSV, 2020).

3.6 Vzdělávání dětí cizinců

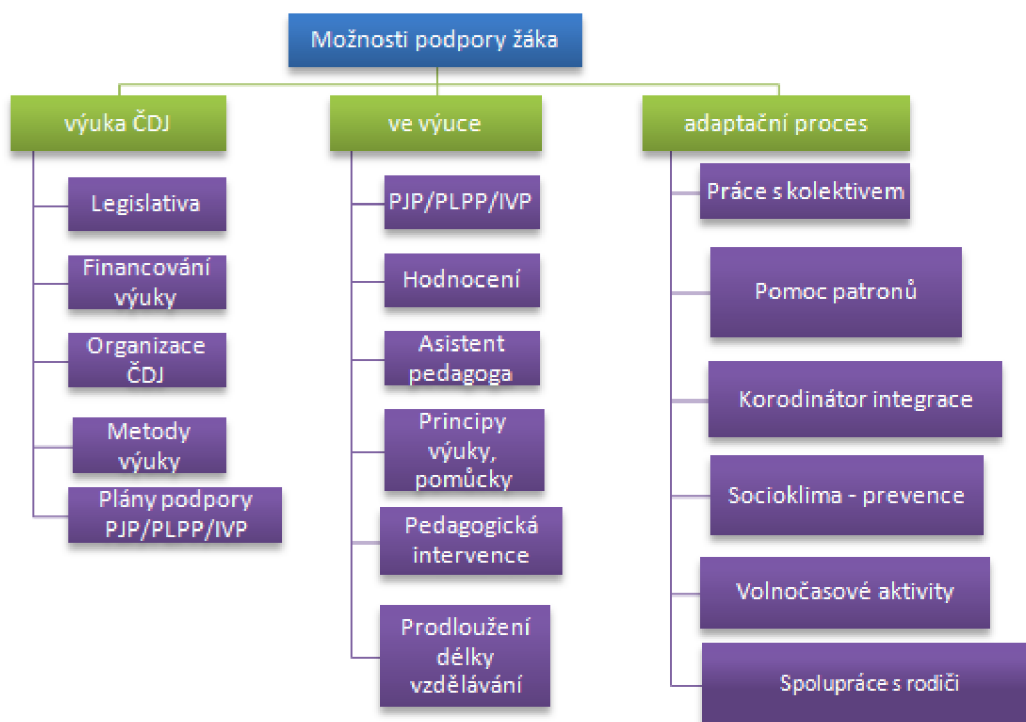
Ve školním roce 2018/2019 u nás studovalo celkem 11343 dětí cizinců v mateřských školách, 24026 v základních školách a 9305 žáků na středních školách. Na konzervatořích studovalo 209 cizinců a na VOŠ 705. Nejvíce žáků pocházelo z evropských zemí mimo EU, dále z jiných států EU a z mimoevropských zemí. Z toho bylo 86 dětí azylantů v MŠ, 299 na ZŠ, 79 na SŠ a 2 žáci na VOŠ. Zastoupení dětí uprchlíků je tedy i ve vzdělávání poměrně vzácným problémem k řešení. Všechny děti cizinců však mají určitý hendikep v kultuře a jazyce, které se doma a ve škole podstatně liší. Děti musejí zvládnout už od nejútlejšího věku jazyky dva, přičemž k procvičování češtiny mají často málo příležitostí (Vyhnalíková, 2019).

Nejčastěji se do českého vzdělávacího systému začleňují děti z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska nebo Bulharska (Český statistický úřad, 2019, s. 174).

U těžších jazykových bariér, tedy dětí, které se nedomluví česky vůbec, může pomoci jazykový asistent. To je pedagogický pracovník, asistent pedagoga, jehož náplní práce je pomáhat žákům se zvládnutím češtiny a porozuměním učivu. Na některých školách jsou zavedeny hodiny češtiny jako cizího jazyka, využívají se speciální učebnice češtiny pro cizince a hlavním cílem asistence je co nejsnazší zapojení žáka do běžného chodu školy. Snazší je přitom tato cesta v případě, že mateřský jazyk dětí je podobný češtině nebo jím je například angličtina. Horší situaci mají žáci z asijských zemí, pro které jsou evropské jazyky velmi odlišné (META, 2020). V ideálním případě ovládá jazykový asistent oba jazyky – rodný jazyk dítěte i češtinu na úrovni rodilého mluvčího. Možnosti podpory žáka v širších souvislostech popisuje obrázek 5.

Obrázek 5. Možnosti podpory inkluze žáka s odlišným rodným jazykem do vzdělávacího procesu. Nejde jen o nákladná opatření a úlevy – často pomůže i běžný lidský přístup, vedení třídy

k vytváření kamarádských vazeb, k toleranci, prevence předsudků – tedy komunikace. Možná jde o práci navíc pro pedagogy, ale vrátí se jim v podobě harmoničtějších vztahů a vyspělejšího uvažování i žáků z řad většinové společnosti.

Zdroj: Inkluzivní škola.cz (2020)

V tabulce 2 je přehled počtu asistentů na různých stupních škol. Asistenci nejčastěji využívají žáci zdravotně hendikepovaní, jsou však také asistenti pomáhající národnostním menšinám (například Romští asistenti) nebo cizincům s nedostatečnou znalostí jazyka.

Tabulka 2. Počty asistentů pedagoga na jednotlivých stupních českých škol

Počet asistentů pedagoga podle jednotlivých typů škol – stav k 30. září 2018

	Fyzické osoby	Přepočet na plné úvazky
V základních školách	16 326	11 173,69
V mateřských školách	3 536	2 696,30
Ve středních školách	1 055	870,97
V přípravné třídě základní školy	98	70,34
V přípravném stupni ZŠ speciální	41	29,45
V konzervatoři	7	5,74
Ve vyšší odborné škole	1	1

Zdroj: Asistent-pedagoga.cz

Žáci s těžším jazykovým znevýhodněním mají nárok na podpůrná opatření, dle doporučení školských poradenských zařízení, jejich výčet je v tabulce 3. Škola má nárok získat na podporu těchto žáků prostředky od zřizovatele.

Tabulka 3. Podpůrná opatření pro žáky – cizince s různou úrovní jazykových znalostí

	První stupeň PO	Druhý stupeň PO	Třetí stupeň PO
Je určen pro:	-žáky s pokročilou znalostí češtiny, kteří potřebují podporu především v jednotlivých předmětech - postačí mírné úpravy v režimu školní výuky a domácí přípravy	-žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka (úroveň znalosti českého jazyka B1-B2) - úprava organizace a metod výuky, hodnocení žáka a případně využití IVP	-žáky s neznalostí vyučovacího jazyka (úroveň znalosti českého jazyka 0-A1-A2) - může vyžadovat znatelné úpravy v metodách práce, organizaci a průběhu vzdělávání, úpravě ŠVP a hodnocení žáka
Podmínky pro poskytnutí Podpůrných opatření:	PO škola nastavuje bez doporučení ŠPZ, není nároková finanční podpora	PO jsou poskytována na základě doporučení ŠPZ, finanční podpora je nároková	PO jsou poskytována na základě doporučení ŠPZ, finanční podpora je nároková
Formy Podpůrných opatření (PO):	-Plán jazykové podpory (PJP)/ Plán pedagogické podpory (PLPP) - obvykle vytváří třídní učitel a výchovný poradce ve spolupráci se všemi učiteli -po třech měsících se plán vyhodnotí	- Individuální vzdělávací plán (IVP) - vytváří třídní učitel a výchovný poradce ve spolupráci se všemi učiteli - 3h češtiny týdně, max.120h. ročně -úprava obsahu vzdělávání - speciální učebnice - pedagogická intervence (1h. týdně) -speciálně pedagogická péče (1h. týdně)	- Individuální vzdělávací plán (IVP) - vytváří třídní učitel a výchovný poradce ve spolupráci se všemi učiteli -3h. češtiny týdně, max.200h. ročně -úprava výstupů a obsahu vzdělávání -speciální učebnice, pomůcky -asistent pedagoga -pedagogická intervence (2h. týdně), z toho je možné 1 h využít na práci se třídou -speciálně pedagogická intervence (až 2h. týdně) -prodloužení délky vzdělávání o 1 rok
Plán podpory	PJP/PLPP	IVP	IVP

Zdroj: *Inkluzivní škola.cz (2020)*

Existují určité ekonomické náklady na začlenění dětí cizinců do vzdělávacího systému (doučování, hodiny jazykové výuky, asistence ve výuce). Obvykle však není asistent potřeba dlouho a intenzita podpory žáka se postupně snižuje.

3.7 Zaměstnávání cizinců

3.7.1 Pobyt za účelem zaměstnání

Mimořádné pracovní vízum je možné pouze u zaměstnanců v oborech Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti, Lesnictví a těžba dřeva, Výroba potravinářských výrobků, Výroba nápojů. Žadatel nesmí být zaměstnán přes agenturu. Žádost lze podat pouze v rámci schváleného migračního programu, pouze občanům z Ukrajiny, kteří žádost podají v Kyjevě – nelze tedy žádat v ČR (MVČR, 2020f).

Dále lze požádat o prodloužení pobyt nad 90 dnů **za účelem podnikání** účastníci Programu klíčový a vědecký personál určen pro významné české a zahraniční investory,

výzkumné organizace, technologické společnosti a společnosti typu start-up, které do České republiky potřebují relokovat cizince v postavení statutárních orgánů, manažerů či klíčových specialistů (CzechInvest, 2020). Dlouhodobé vízum mohou získat také profesionální sportovci nebo umělci.

Přechodný pobyt je udělován vědeckým pracovníkům, a to na základě žádosti, případně mohou na našem území pobývat v případě, že vykonávají vědeckou činnost ve schváleném grantovém projektu a jsou již držiteli oprávnění v jiné členské zemi EU. Dále jej lze udělit podnikatelům a investorům nebo zaměstnancům (zde bylo povolení k přechodnému pobytu nahrazeno tzv. **zaměstnaneckou kartou**).

Cizinci, kteří na území České republiky pobývají na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia, a kteří úspěšně dokončili vysokoškolské vzdělání, jsou oprávněni podat žádost o vydání povolení k dlouhodobému pobytu za účelem hledání zaměstnání, resp. žádost o vydání povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zahájení podnikání. Stejnou žádost jsou oprávněni podat také cizinci, kteří na území České republiky pobývají na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu, a kteří tento výzkum dokončili. Absolventi vysokých škol a výzkumní pracovníci tak mají možnost po skončení studia nebo vědeckého výzkumu získat pobytové oprávnění, jehož účelem je pouze samotné hledání zaměstnání nebo zahájení podnikání. Povolení k dlouhodobému pobytu na území za účelem hledání zaměstnání nebo zahájení podnikání se vydává s platností na devět měsíců.

V případě úspěšného získání zaměstnání má cizinec nárok na tzv. zaměstnaneckou kartu, díky níž může v ČR pobývat. Více o zaměstnávání v kapitole o integraci.

Trvalý pobyt je výše zmíněným kategoriím povolen na základě žádosti cizince zejména u dlouhodobě pobývajících osob (nad 5 let), dále dětem cizinců narozeným v ČR nebo **osobám pocházejícím z ČR** (dle § 66 odst. 1 písm. b) zákona o pobytu cizinců).

3.8 Bydlení cizinců

Stabilní bydlení patří mezi základní sociální jistoty. Cizinec si může bydlení v ČR zajistit pronájmem, podnájmem, nebo koupí nemovitosti. Pro mnohé z nich může být bydlení složitý problém.

Asi nejvíce je omezuje špatná znalost českého jazyka, která omezuje jejich možnosti, dokonce už malý přízvuk při verbální komunikaci se může rychle proměnit v překážku v

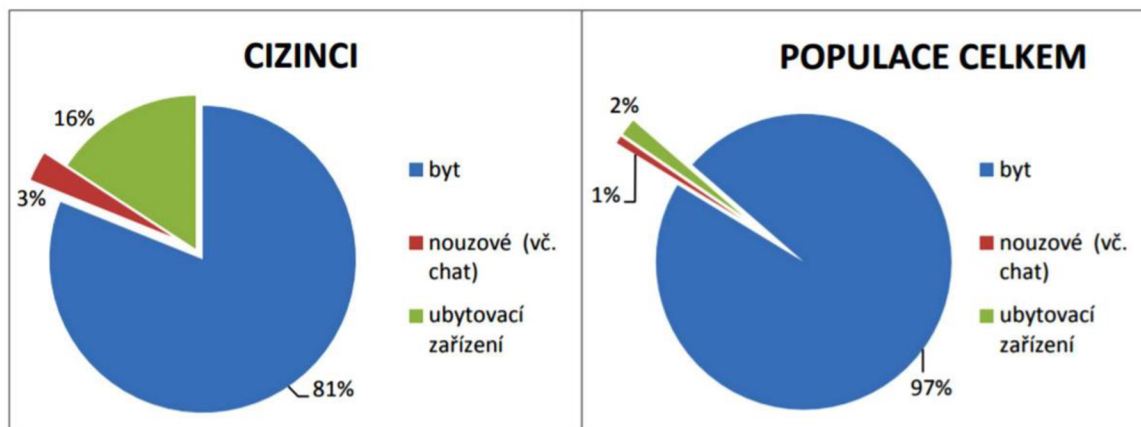
pořízení bydlení. Cizinci se mohou setkat s více nebo méně skrytými formami diskriminace, od údajné obsazenosti nabízeného bydlení, přes vyšší cenovou nabídku, neochotu uzavřít standardní nájemní smlouvu až po pokusy o podvod. To je často vede do podnájmu, kde je vlastníkem nájemní smlouvy třetí osoba. Oproti nájemnímu vztahu přináší podnájem ještě nižší právní jistotu.

Pronajímatelé nájemních bytů mnohdy také cizincům brání v nahlášení trvalé adresy do pronajatého bytu, ačkoliv je jejich zákonnou povinností, aby pobyt cizince policii sami nahlásili. Samotná policie má tento problém na svém webu hned v úvodu vyřešený větou "z ohlášení místa pobytu cizince na území nevyplývají žádná práva k objektu ani k vlastníkovi nemovitosti, v níž je cizinec přihlášen k pobytu" (Policie České republiky, 2020), ale to ochotu pronajímatelů nijak nezvyšuje, je to pro ně potvrzení další povinnosti, které se snaží vyhnout. Přitom cizinci i na dlouhodobé povolení k pobytu stálou adresu potřebují, a k podnájmu jsou nuceni si shánět fiktivní stálou adresu, často na jiném místě.

Koupě nemovitosti cizincem sice nemá žádná právní omezení, ale při jejím financování se cizinci setkávají s opatrným přístupem bank při poskytování úvěrů.

V obrázku 6 s použitím nejlepších dostupných dat je vidět obrovský rozdíl mezi cizinci a většinovou populací. Modrý koláč u nich je třeba ještě rozdělit na faktický stav pronájmu bytu, a užívání části bytu, místnosti v bytě, tj. podnájem. Bydlení se tak řadí mezi problémy cizinců na druhé místo za potížemi na pracovním trhu (MPSV, 2020). Problém bydlení přispívá k vytváření lokálních ostrůvků spoluobčanů, které zpětně ztěžují cizincům osvojení jazyka a integraci do většinové společnosti.

Obrázek 6. Cizinci a populace celkem podle způsobu bydlení k 26. 3. 2011.
Z posledního sčítání lidu, domů a bytů.

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ, 2011)

3.9 Závažná kriminalita cizinců

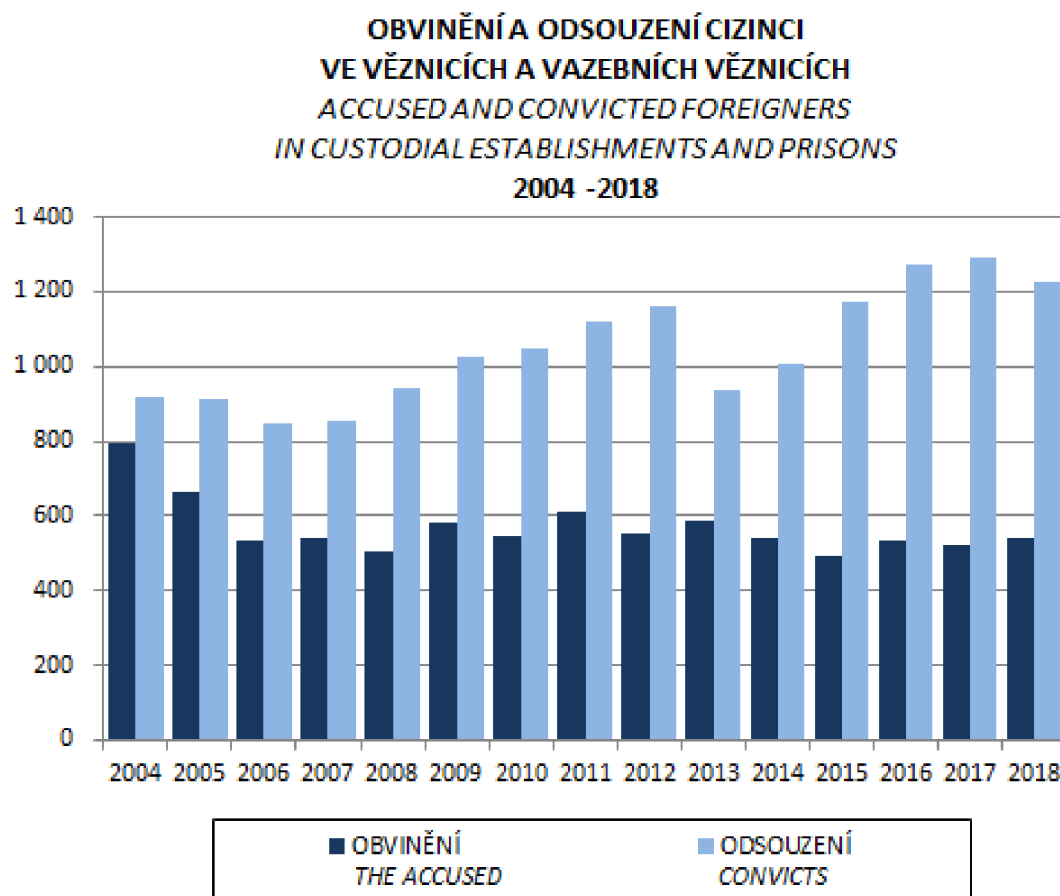
Česko dlouhodobě patří ke státům s největším počtem vězňů, 208,8 na 100.000 obyvatel. Důvodem jsou dlouhé a kumulativní nepodmíněné tresty a také nevykonání alternativních trestů jako jsou soudně nařízené veřejně prospěšné práce. Celkově však i u nás počet osob odsouzených k trestu odnětí svobody klesá, zejména v posledních 2 letech. V prosinci 2019 bylo u nás za mřížemi 18 949 odsouzených, plus 1774 vazebně stíhaných podezřelých (Česká justice, 2020). Přitom méně než 10 % odsouzených tvořili cizinci. Procento u vazebně stíhaných je vyšší, pravděpodobně z důvodu obav soudů před možným útekem ze země.

3.9.1 Obvinění a odsouzení cizinci ve věznicích

V roce 2018 bylo celkem 706 cizinců potrestáno vyhoštěním ze země (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2018). Celkem na území ČR dlouhodobě pobývalo 593 000 cizinců, vyhoštěno tedy bylo 0,1 % a odnětím svobody potrestáno 0,2 % cizinců (což odpovídá stejným 0,2 % uvězněných v celé populaci). Ze statistik tedy vyplývá, že závažná kriminalita cizinců nepřesahuje běžné zastoupení kriminálních činů v původní české populaci. Ekonomické náklady na řešení závažného kriminálního chování cizinců nejsou vyšší než náklady na stejný počet původních občanů ČR.

Situaci ve vězeňství shrnuje obrázek 7.

Obrázek 7. Vývoj počtu cizinců ve vazebních věznicích (tmavě) a ve výkonu trestu odnětí svobody (světle modrá)

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ, 2020f).

Z hlediska drobné kriminality jako je kapsářství, drobné krádeže v obchodech, nebo přestupků jako je výtržnictví, rušení nočního klidu a přestupky spojené s alkoholem a drogami jsou cizinci častěji v roli obětí (zejména turisté). Vyšší míra těchto porušení zákona je tedy zejména ve větších městech a turisticky rušných oblastech a s dlouhodobou migrací příliš nesouvisí. Pachatelé opakovaných krádeží z řad imigrantů jsou spíše jednotlivými případy, které jsou zahrnuty do statistik vyhoštění nebo trestu odnětí svobody.

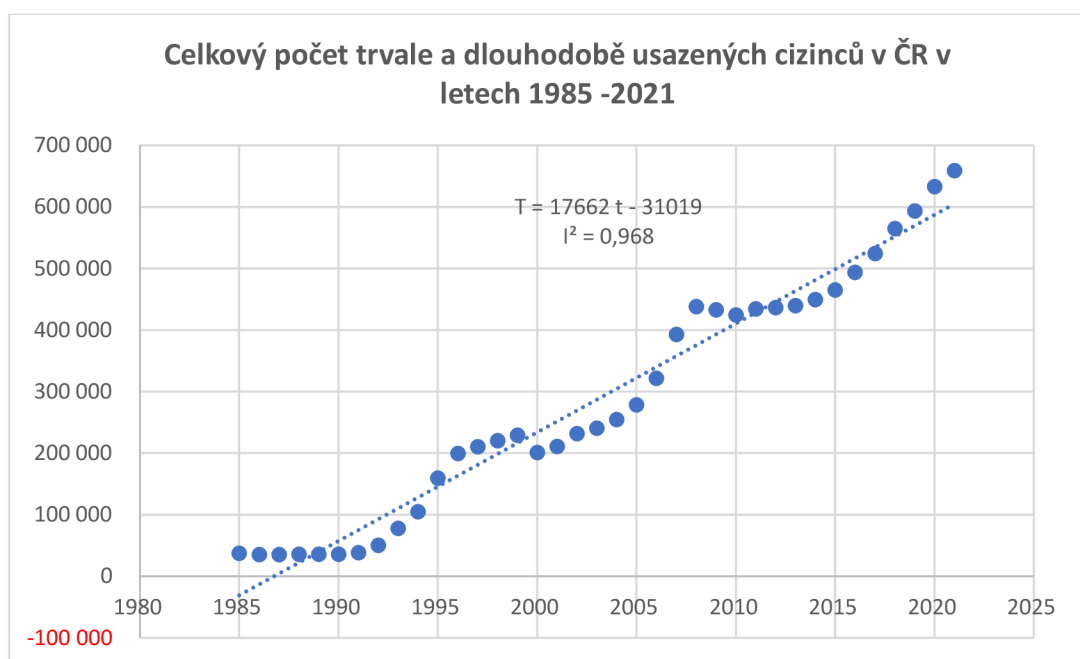
4 Vlastní práce

V současném globalizovaném světě je migrace často diskutované téma. Kolik cizinců dlouhodobě pobývá na území našeho státu a jak si ČR stojí v porovnání se svými sousedy, s EU a světem? V této kapitole se pokusíme srovnat počty cizinců, důvody jejich pobytu a jejich demografickou strukturu, a to jak mezinárodně, tak meziročně.

4.1 Celkový počet cizinců na území České republiky

Abychom získali dlouhodobější představu o vývoji počtu cizinců na území České republiky, ukážeme si nejprve vývoj v dlouhodobější perspektivě. Následující graf znázorňuje celkový počet trvale a dlouhodobě usazených cizinců v České republice v letech 1985 až 2021.

Graf 1. Celkový počet trvale a dlouhodobě usazených cizinců v ČR v letech 1985 – 2021

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

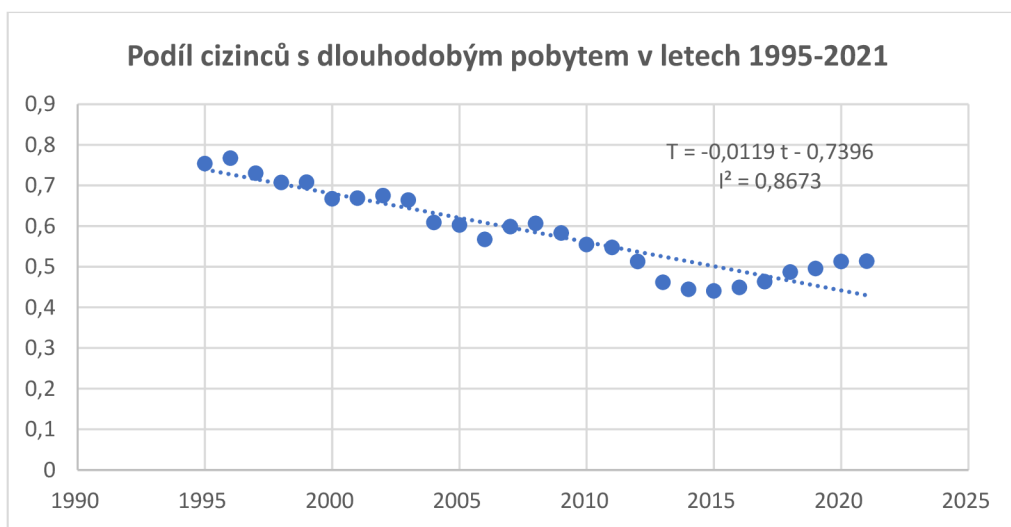
Z grafu 1 je patrné, že v prvních pěti letech byl počet cizinců konstantní, po roce 1990 se začíná jejich počet zvyšovat. Po roce 1993 dochází v důsledku rozdělení československého státu na dvě republiky k administrativním nesrovnalostem v souvislosti s českým a slovenským občanstvím některých dřívějších obyvatel společného státu. Tehdy docházelo i k takovým kuriozitám, že se někteří občané ČSSR nebo ČSFR stali občany Slovenské republiky, přestože se narodili v Čechách a na Slovensku nikdy nebydleli.

Postupem času a úpravou zákonných norem pak bylo možné získat občanství české i slovenské.

Lineární model $T_t = 17662 t - 31019$ ukazuje, že od roku 1995 počet cizinců v ČR stabilně roste a lze ho přiblížit regresní přímkou s trendem $b = 17662$. Přitom index determinace modelu $I^2=0,968$ je poměrně vysoký a svědčí o dobré aproximaci skutečných dat.

U cizinců v ČR rozlišujeme dlouhodobý pobyt a trvalý pobyt. V růstu celkového počtu cizinců po roce 1995 se podíl cizinců s dlouhodobým pobytem nejprve zvýšil cca na 70 % a od té doby má klesající tendenci. Tento trend svědčí o tom, že se zde cizinci snaží spíše trvale usadit než získávat pouze dlouhodobý pobyt na území ČR. Graf 2 ukazuje lineární model tohoto poměru cizinců s dlouhodobým pobytem vůči celkovému počtu cizinců v ČR po roce 1995.

Graf 2. Podíl cizinců s dlouhodobým pobytem v letech 1995 -2021

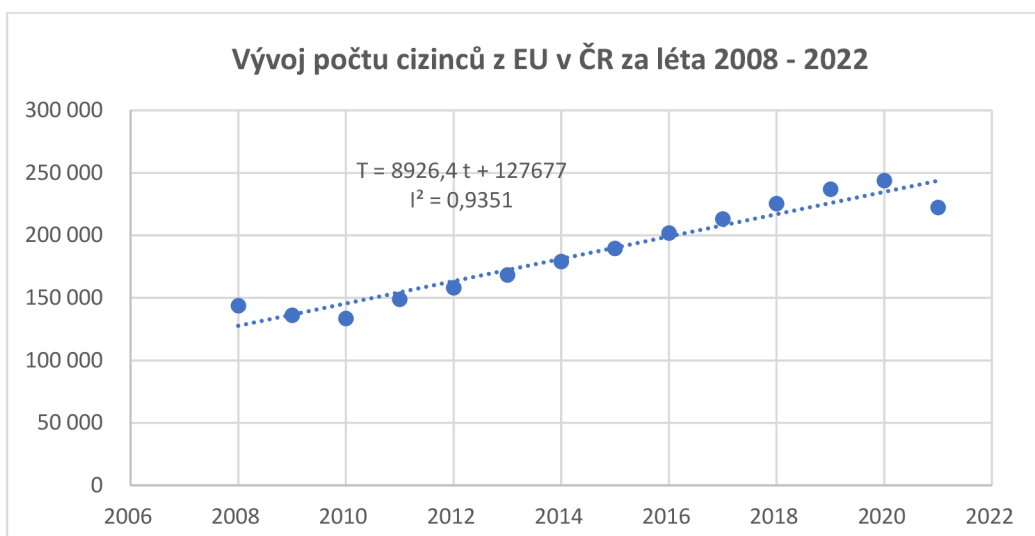

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Proložení přímkou $T_t = -0,0119 t - 0,7396$ ukazuje klesající lineární tendenci $b = -0,0119$, přičemž index determinace je stále poměrně příznivý.

Soustředíme se nyní na vývoj cizinců v ČR za období let 2008 až 2022 a budeme odděleně sledovat cizince ze zemí EU a z ostatních zemí. Vývoj počtu cizinců z EU vykazuje poměrně stabilní lineární trend a lze ho dobře vyjádřit regresní přímkou $T_t = 8926,4 t + 127677$ s indexem determinace $I^2 = 0,9351$, což svědčí o poměrně vysoké kvalitě modelu.

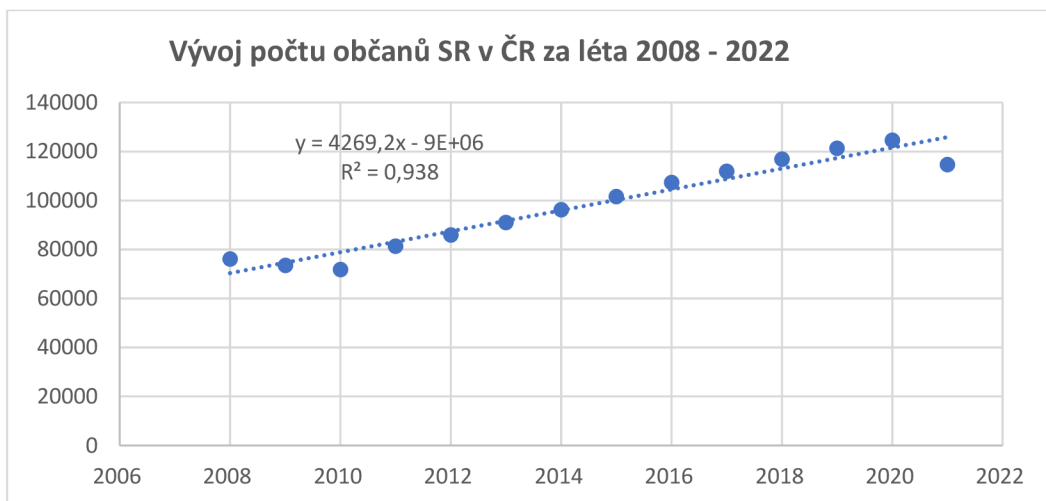
Graf 3. Vývoj počtu cizinců z EU v ČR za léta 2008 - 2022

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Nejvýznamnější složku mezi cizinci s původem z EU tvoří zcela přirozeně Slováci. Dříve totiž tvořili s Čechy společný stát a oba národy jsou provázány velice těsně vztahy kulturními, hospodářskými, rodinnými a podobně. Proto mají graf 3 popisující vývoj počtu cizinců z EU v ČR a graf 4 popisující vývoj Slováků v ČR velice podobný tvar a parametry.

Graf 4. Vývoj počtu občanů SR v ČR za léta 2008 - 2022

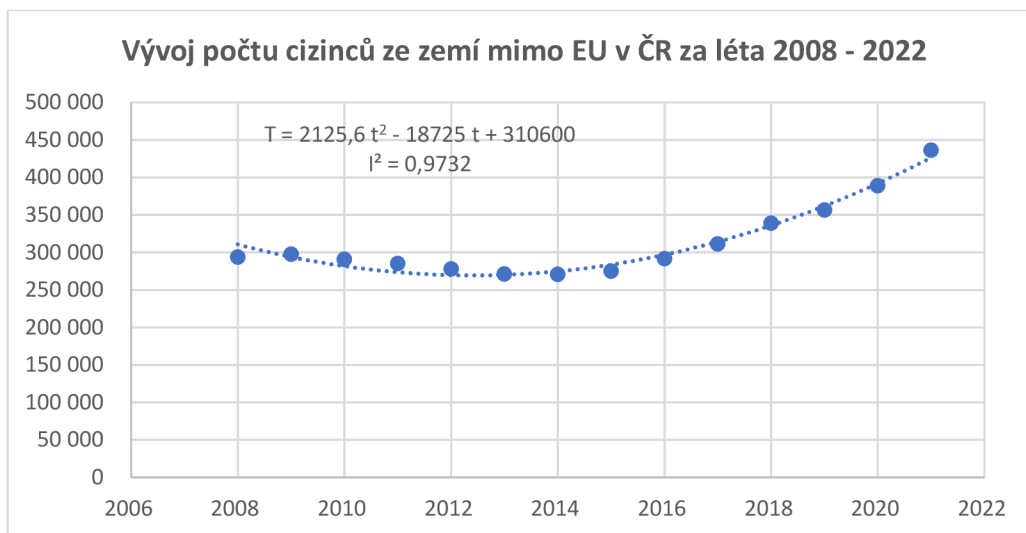

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Celkový počet cizinců pocházejících ze zemí mimo EU (graf 5) však za stejné období 2008 – 2022 vykazuje odlišný tvar. Je zde patrný počáteční pokles do roku 2014 a následně navazuje opět růst. Jeho průběh nelze dostatečně kvalitně charakterizovat lineárně, vyhovuje

mu spíše kvadratický trend $Tt = 2125,6 t^2 - 18725 t + 310600$ s indexem determinace $I^2 = 0,9732$.

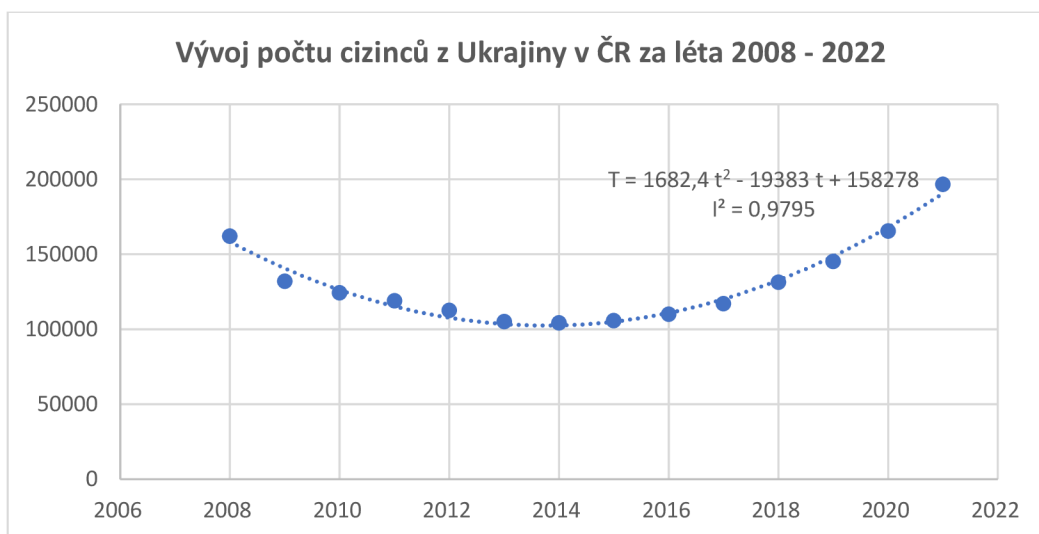
Graf 5. Vývoj počtu cizinců ze zemí mimo EU v ČR za léta 2008 - 2022

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

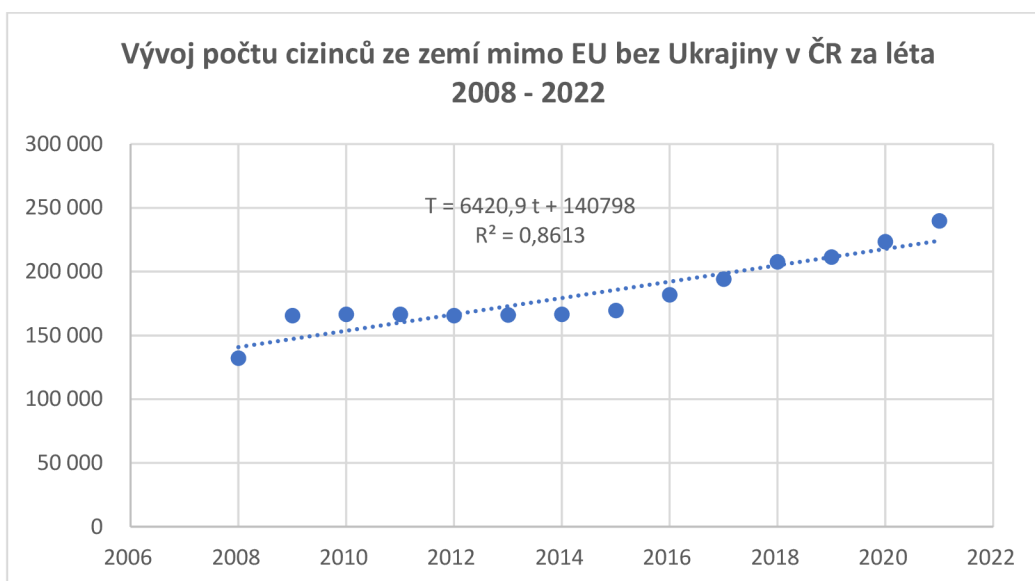
Vysvětlení tohoto vývoje poskytuje zjištění, že značný poměr cizinců pocházejících mimo EU je tvořen Ukrajinci. Vývoj počtu cizinců ze zemí mimo EU totiž kopíruje vývoj přistěhovalců z Ukrajiny. Má velmi podobný vývoj (graf 6) a je různý od vývoje počtu cizinců mimo Ukrajinu (graf 7). Minimum nastalo ve zlomovém roce 2014, kdy došlo k výrazným změnám v ukrajinské politice. Od té doby se příliv cizinců z Ukrajiny opět zvyšuje a byl završen uprchlickou vlnou na západ i na východ v roce 2022.

Graf 6. Vývoj počtu cizinců z Ukrajiny v ČR za léta 2008 - 2022

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Graf 7. Vývoj počtu cizinců ze zemí mimo EU bez Ukrajiny v ČR za léta 2008 - 2022

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

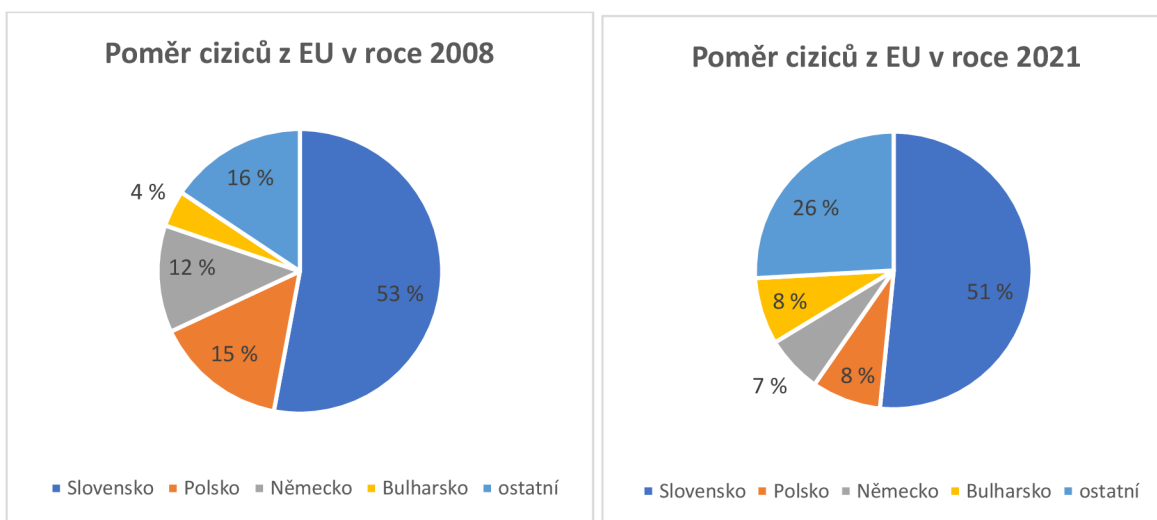
4.2 Země původu cizinců v České republice

Mezi cizinci v ČR pochází cca 33 – 34 % ze zemí EU a 66 - 67 % mimo země EU.

Nejvýznačnější zastoupení mezi státy EU mají kromě již zmíněných Slováků občané Polska, Německa a Bulharska a jak je patrné z grafů 8 a 9, jejich vzájemný poměr se příliš nemění. Vývoj vidíme z dat v tabulce. Z grafického porovnání let 2008 a 2022 je pěkně vidět, že mírně ubylo občanů Polska a Německa a přibylo osob z Bulharska a ostatních zemí.

Graf 8. Poměr cizinců z EU v roce 2008

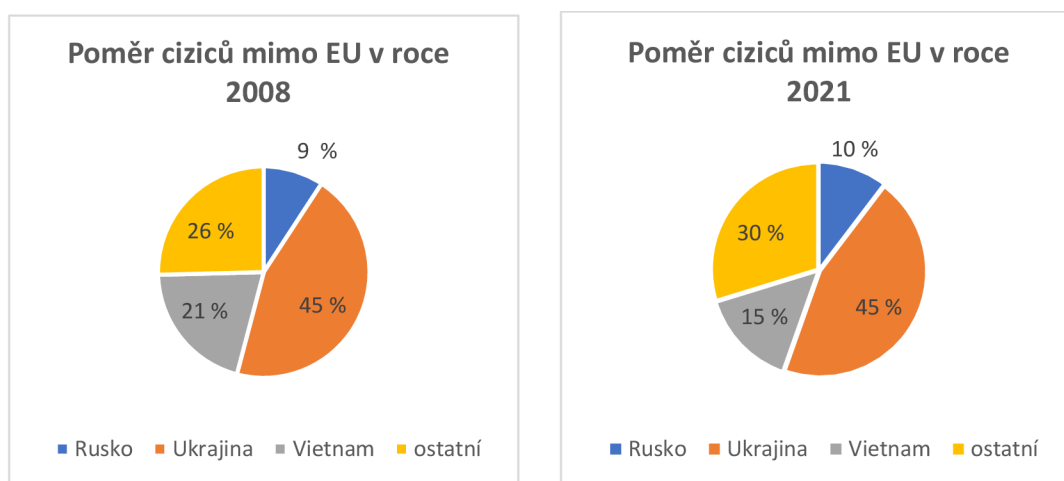
Graf 9. Poměr cizinců z EU v roce 2021

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Co se týká oblastí mimo EU, lze konstatovat, že masivnější migrace zpravidla souvisí s nějakými politickými změnami. V našem případě šlo o rozpad SSSR a válku ve Vietnamu. Nejvýznačnější zastoupení států mimo EU patří totiž Ukrajině, Rusku a Vietnamu. Vývoj je opět zřejmý s tabulky. Při grafickém porovnání poměrů let 2008 a 2022 (grafy 10 a 11) vidíme, že mírně ubylo občanů Vietnamu a přibylo osob z ostatních zemí.

Graf 10. Poměr cizinců z EU v roce 2008 Graf 11. Poměr cizinců z EU v roce 2021

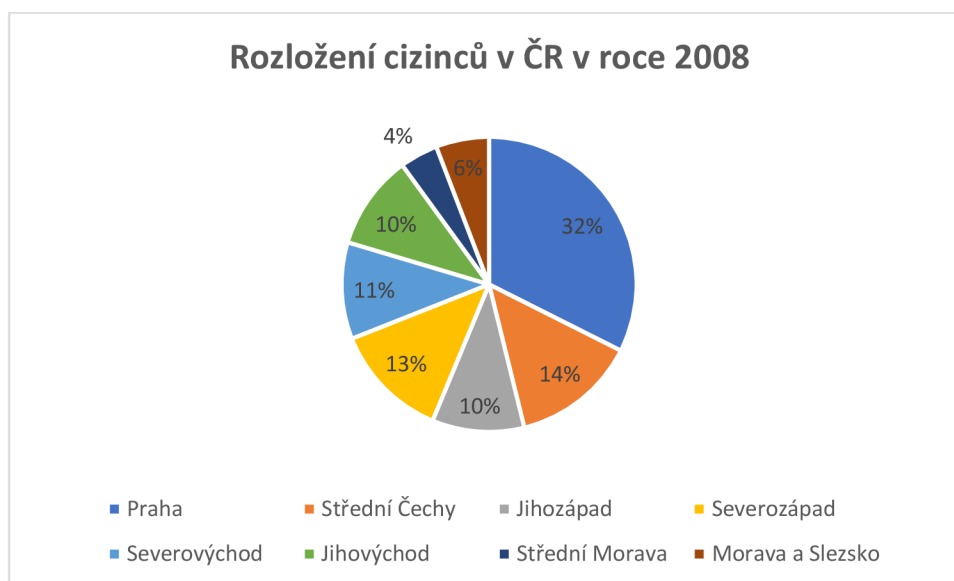

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.3 Rozložení cizinců v České republice

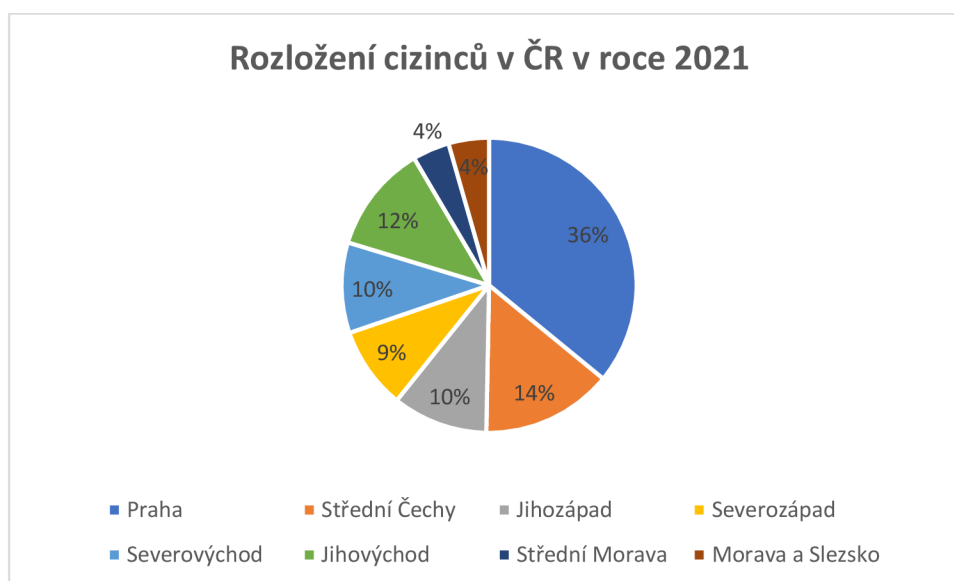
Vedle otázky, odkud cizinci usazení v ČR pocházejí, jaké je jejich rozložení v České republice. Využili jsme členění podle regionů soudržnosti (regiony Praha, Střední Čechy, Jihozápad, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod Střední Morava, Moravskoslezsko). Pro lepší názornost jsme opět vyšli z údajů ve dvou letech 2008 a 2021. Odtud jsou patrné následující skutečnosti. Největší podíl cizinců v ČR připadá na hlavní město Prahu. V roce 2008 šlo o necelou třetinu všech cizinců v ČR a tento poměr se do roku 2021 zvýšil dokonce na 36 %. S blízkostí Prahy zřejmě souvisí také vysoký podíl cizinců ve Středočeském regionu (14 %). V roce 2021 obsáhl spolu s Prahou dokonce polovinu všech cizinců v ČR. Poměr cizinců v další českých regionech jako Jihozápad, Severozápad a Severovýchod se pohybuje okolo 10 %. Nejnižší zastoupení cizinců je na Moravě, kde pouze Jihozápad dosahuje 10 % nejspíše v důsledku blízkosti Brna.

Graf 12. Rozložení cizinců v ČR v roce 2008

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Graf 13. Rozložení cizinců v ČR v roce 2021

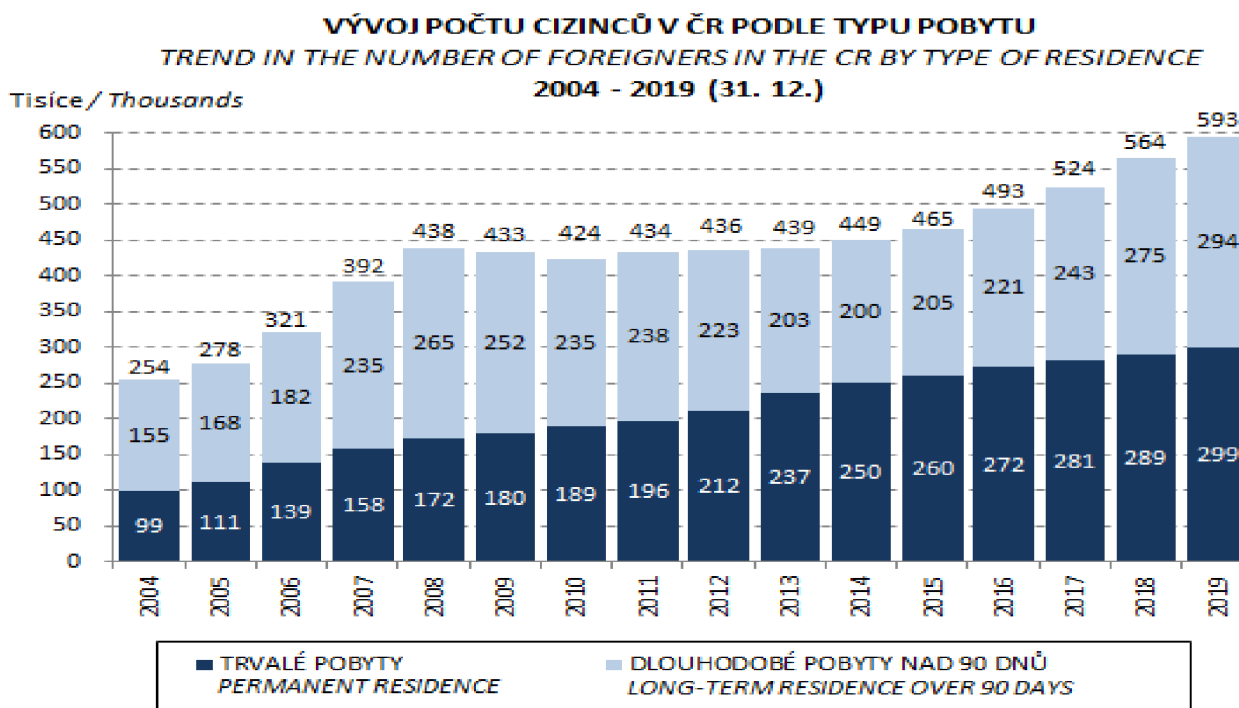
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.3.1 Počty legálně pobývajících cizinců

Z obrázku 8 vyplývá, že počty cizinců u nás dlouhodobě mírně stabilně rostou, a to jak u cizinců s vízem nad 90 dnů, tak u držitelů trvalého pobytu. V době uprchlické krize nedošlo

u nás k žádnému dramatickému výkyvu. Celkově v ČR dlouhodobě legálně pobývá mezi 500–600 tisíc cizinců, tedy cca 5,5% obyvatel.

Obrázek 8. Vývoj počtu cizinců legálně pobývajících na území ČR

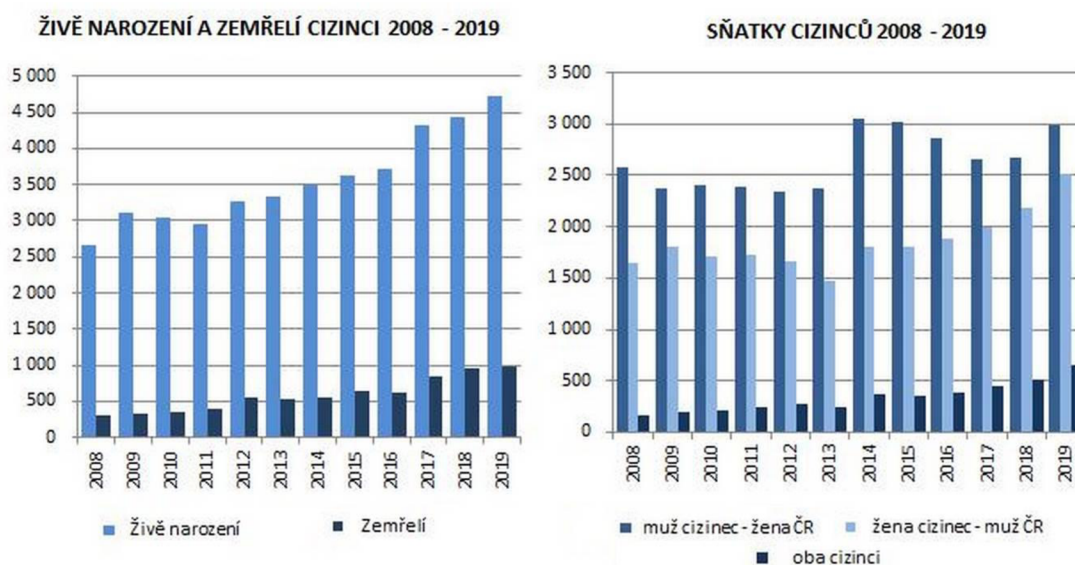
Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR (ČSÚ, 2020a)

4.3.2 Demografické statistiky cizinců na území ČR

Každoročně se v ČR narodí několik tisíc dětí cizinců, můžeme pozorovat mírně narůstající trend. V roce 2019 se u nás narodilo přes 4,5 tisíce dětí s jiným než českým státním občanstvím. Mírně narůstající trend je i v počtu zemřelých, což souvisí s celkovým nárůstem populace. Graf na obrázku 2 vlevo.

Na obrázku 9 vpravo je statistika sňatků cizinců na území ČR. Modrá – muž cizinec, žena ČR, převažuje ve všech sledovaných letech. Následuje sňatek Čecha s cizinkou (světle modrá) a nejméně je sňatků dvou cizinců na našem území. V počtu sňatků nelze vyzorovat obecný trend nárůstu nebo poklesu – meziročně stoupá pouze počet sňatků dvou cizinců na našem území, což odpovídá nárůstu populace. Celkově se počty sňatků pohybují v počtech několika set (oba cizinci) až jednotek tisíc (smíšená manželství) za rok (ČSÚ, 2020b).

Obrázek 9. Demografické události cizinců

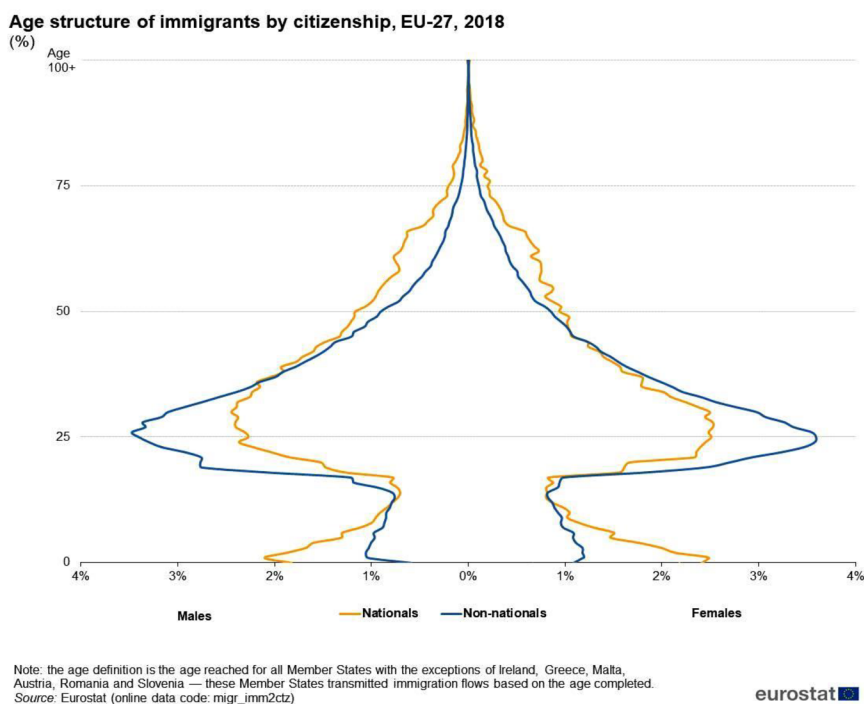

Zdroj: Český statistický úřad

Z grafu na obrázku 10 je zjevné, že mimo svou vlast žijí nejčastěji mladí dospělí kolem 25 let, počty mužů a žen v rámci populací jsou poměrně vyrovnané. Naopak děti a starší lidé tvoří větší část u domácí populace.

V populaci cizinců na území EU mírně převažují muži (54 %). Obrázek 11 popisuje jejich podíl v jednotlivých zemích. Nejvíce mužů – imigrantů eviduje Chorvatsko (75 %), ženy naopak mírně převažují v Portugalsku (53 % žen – cizinek), (Eurostat, 2020). Ačkoli určitá převaha mladých mužů – imigrantů existuje, je v řádu jednotek procent. Neplatí tedy obecně zažitá dezinformace, že do EU proudí davы osamělých (potenciálně „nebezpečných“) mladých mužů. Naopak, mezi imigranty jsou podle statistik osoby různého věku, pohlaví a rodinných vztahů.

Obrázek 10. Věková struktura cizinců legálně pobývajících v různých zemích EU

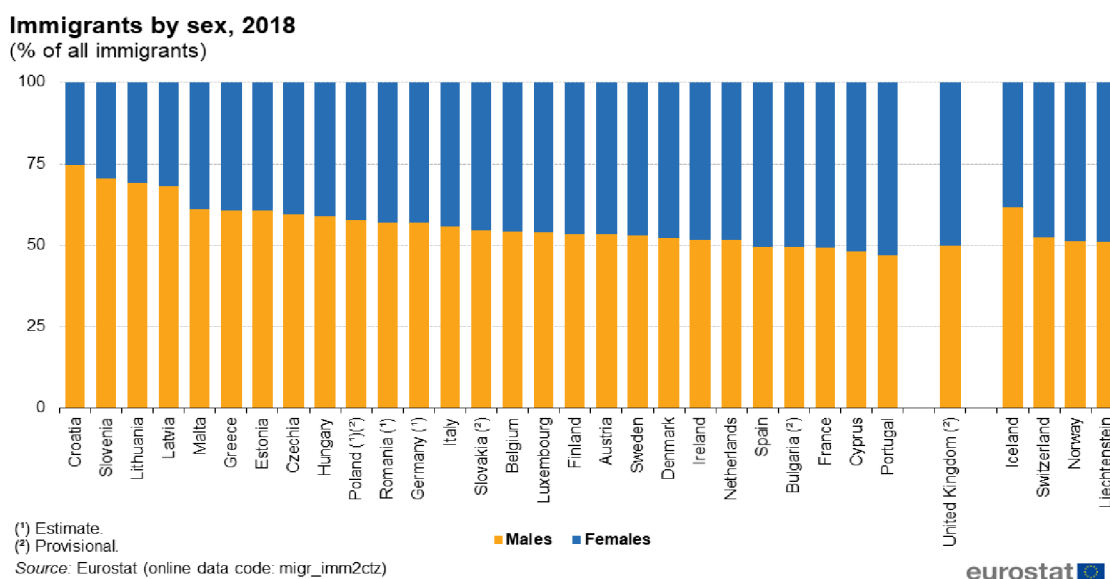

(modře)

a domácí populace (oranžově). Levá část grafu – muži, pravá část – ženy.

Zdroj: Eurostat (2020)

Obrázek 11. Podíl mužů a žen v populaci imigrantů pobývajících v různých zemích EU v

roce 2018.

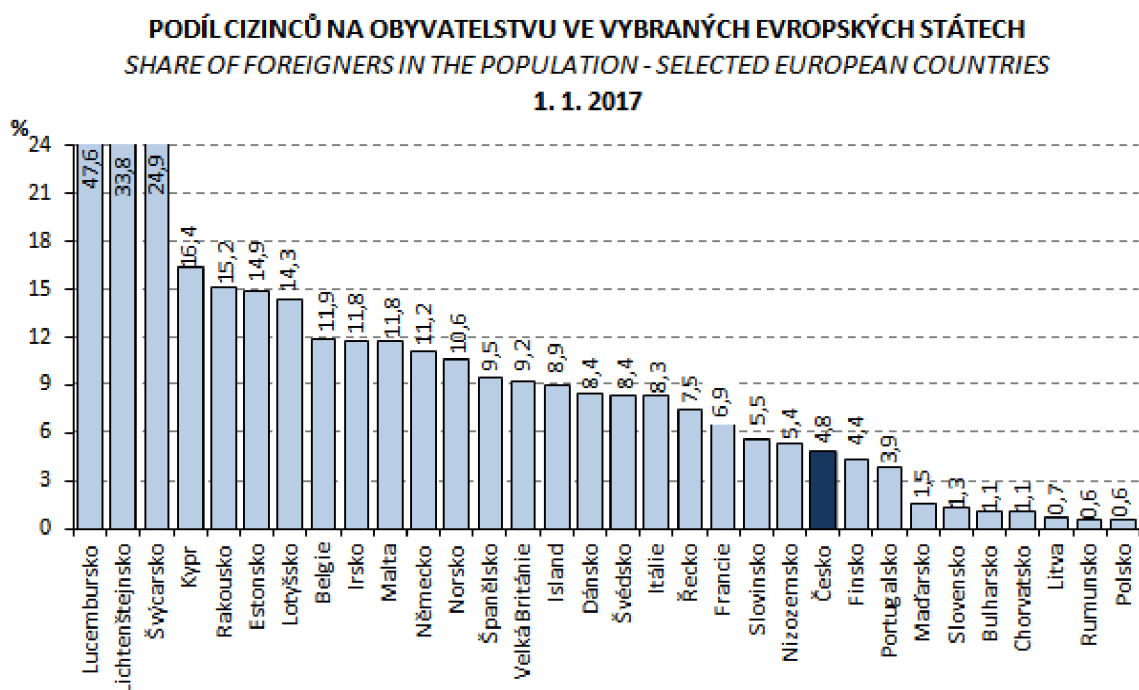
Zdroj: Eurostat (2020)

Dalším demografickým charakteristikám, jako je vzdělání, zaměstnanost, ekonomický status, zdravotní stav atd. se budeme věnovat v samostatných kapitolách.

4.3.3 Počty cizinců v rámci EU

V lednu 2019 žilo v EU 21,8 milionů cizinců ze států mimo EU. Jejich počet postupně mírně narůstá. Nejvíce anti-imigračně smýšlející obyvatelstvo (viz následující kapitoly) však má nejméně možností se s reálnými imigranty setkat (obrázek 12 zobrazuje podíl cizinců v populaci: Bulharsko 1,1 %, Slovensko 1,3 %, Česko 4,8 % v roce 2017 a 5,5 % v roce 2019).

Obrázek 12. Podíl cizinců v populaci jednotlivých států v roce 2017.

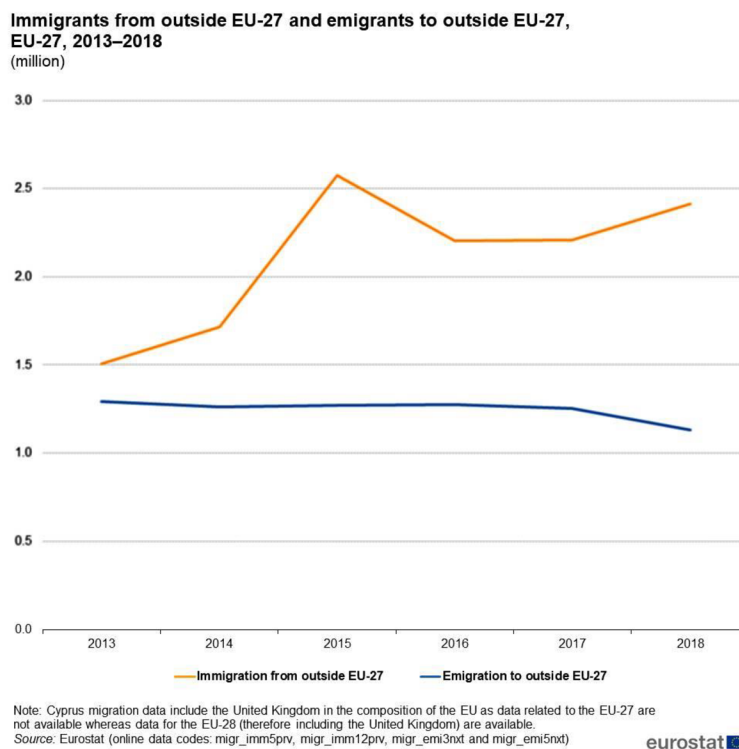
Zdroj: Český statistický úřad

Migrace směrem z EU je stabilní nebo mírně klesá, imigrace do EU měla svůj vrchol v roce 2015, kdy překonala 2,5 milionu osob. Poté došlo ke krátkodobému poklesu (Obrázek 13). Z dlouhodobého hlediska počty imigrantů rostou – mezi lety 2013 - 2018 vzrostly téměř o milion (Eurostat, 2020).

V roce 2018 bylo v **Německu** hlášeno 893,9 tisíc imigrantů, což je nejvíce z celé EU. Z Německa také nejvíce osob emigrovalo, a to 540,4 tisíc. Další země s vysokou mírou migrace jsou Španělsko (643,7 tisíc imigrantů a 309,5 tisíc osob emigrovalo), Francie (386,9 tisíc imigrantů a 341,4 tisíc osob emigrovalo) a Itálie (332,3 tisíc imigrantů). V Rumunsku

evidovali (231.7 tisíc imigrantů) a v Polsku (189.8 tisíc). Celkem 22 zemí EU reportovalo převahu imigrace nad emigrací v roce 2018. Naopak v Bulharsku, Chorvatsku, Litvě, Lotyšsku a Rumunsku převažovala emigrace (Eurostat, 2020).

Obrázek 13. Počty emigrantů (modrá křivka) z EU a počty imigrantů z mimoevropských zemí do EU (oranžová křivka) v milionech osob.

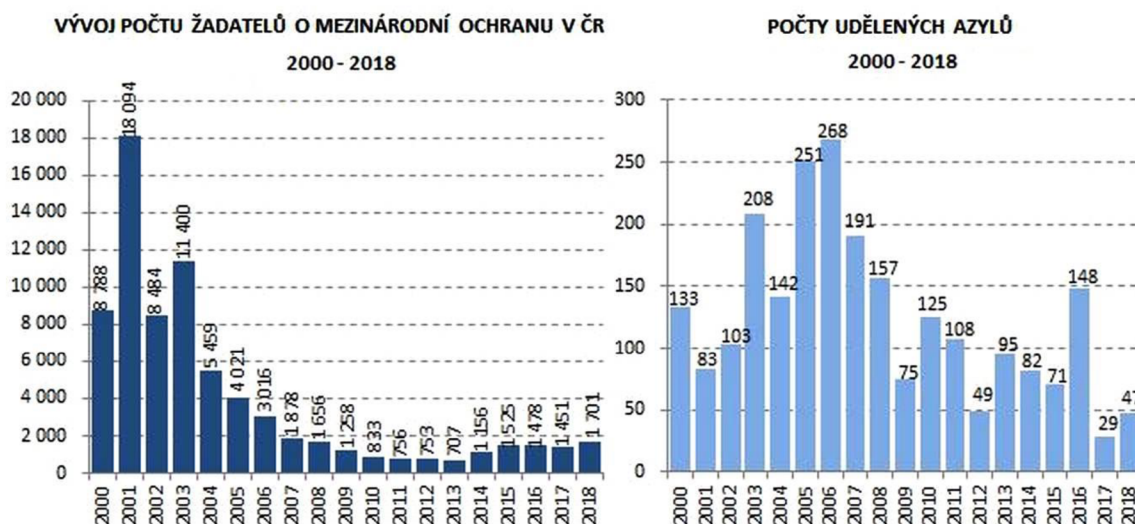
Zdroj: Eurostat (2020)

4.3.4 Počty a úspěšnost žadatelů o azyl

„Podle údajů, které v červnu 2020 zveřejnila OSN, je v současnosti celosvětově nuceně vysídleno nejvíc osob od konce druhé světové války. Své domovy muselo opustit celkem 79,5 milionu lidí, více než 1 % světové populace. Z nich 45,7 milionů bylo vysídleno uvnitř své vlastní země, ostatní hledali bezpečí za jejími hranicemi. Více než polovina z nich pochází ze tří zemí – Sýrie, Venezuely a Afghánistánu, a téměř polovinu z celkového počtu představují děti. Drtivá většina uprchlíků, 85 %, zůstává v rozvojových zemích. Nejvíce jich hostí Turecko, Kolumbie a Pákistán, jen malá část jich přišla do Evropy – především do Německa a Švédska. V roce 2019 nově opustilo své domovy 15 milionů lidí.“ (Člověk v tísni, 2020), převzato z webu organizace.

Ke grafům na obrázku 14. Nejvyšší počet žadatelů o mezinárodní ochranu vidíme v roce 2001. V době vrcholící migrační krize kolem roku 2015 ani po ní nedošlo u nás k dramatickému nárůstu žádostí. Celkový počet žádostí v poslední dekádě se pohybuje ve stovkách až jednotkách tisíc za rok. I u počtu udělených azylů zde vidíme v posledních 20 letech spíše pokles. Celkově se jedná o desítky, maximálně jednotky stovek případů za rok. Je tedy zjevné, že migrační krize nás v tomto ohledu nezatížila, a že počty cizinců legálně pobývajících na našem území (cca 5% populace) z naprosté většiny nejsou žadatelé ani držitelé mezinárodní ochrany (tedy „uprchlíci“).

Obrázek 14. Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu a počty udělených azylů v ČR.

Zdroj: ČSÚ (Český statistický úřad, 2019, s. 96).

4.4 Vzdělávání cizinců

Mnoho mladých lidí přijíždí do České republiky za účelem studia zpravidla na nějaké vysoké škole. Původním záměrem těchto osob bývá zpravidla získání povolení dlouhodobého pobytu v ČR na dobu, po kterou zde budou studovat. Tyto osoby se po absolutoriu zpravidla vracejí zpět a stávají se platnými odborníky ve své rodné zemi. Kromě svého vzdělání si zpravidla přinášejí také nadstandardní vztah k zemi svého studia a kontakty na osoby i organizace v ČR. Obzvláště jedna součást ČZU – Institut tropického a subtropického zemědělství a posléze Fakulta tropického zemědělství poskytla v průběhu minulých let vzdělání desítkám tisíc studentů z Afriky, Asie a Jižní Ameriky a přispívala tak

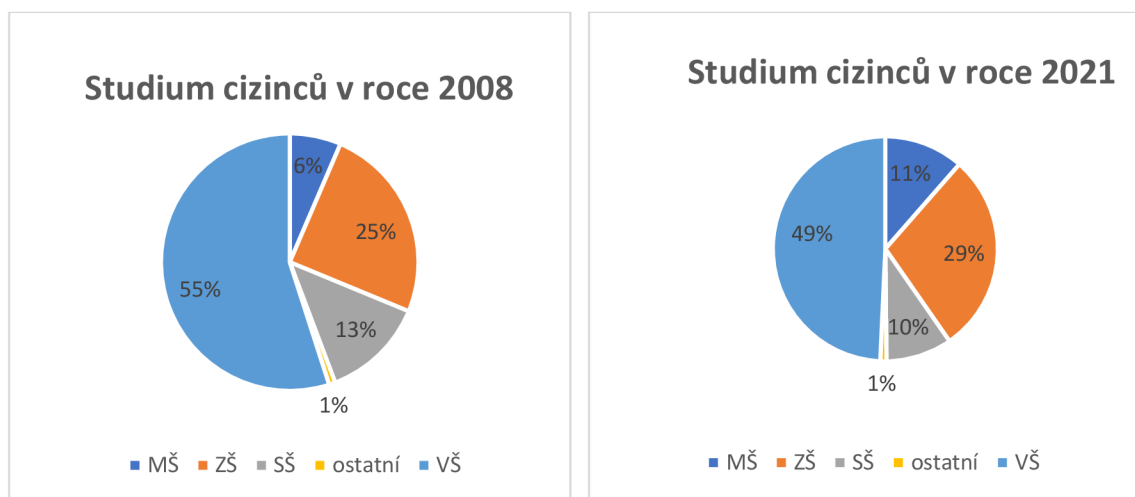
k dobré pověsti ČR v celém světě. V poslední době se situace poněkud změnila a tzv. rozvojové programy vlád ČR byly umenšeny na minimum. Přesto však trvá zájem o české vysoké školy zejména ze strany obyvatel bývalého Sovětského svazu. Svou roli zde zřejmě sehrává i blízkost jazyka a možnost získat vzdělání v češtině bezplatně.

Kromě toho zde studuje také velký počet cizinců na základní, střední a pak také vysoké škole, kdy jde zejména o potomky osob, které se zde usadili, pracují zde a tvoří nedílnou součást dnešní společnosti.

Vývoj počtu studujících cizinců si opět můžeme názorně představit na poměru v letech 2008 a 2021. Vidíme jakýsi pokles poměru studujících na vysoké škole a nárůst poměru žáků na základních školách. Odtud lze usoudit, že se zvyšuje poměr zájemců o studium zejména mezi cizinci s trvalým pobytem, jejichž děti zde absolvují nejen vysokou školu ale též mateřskou, základní a střední.

Grafy 14. Studium cizinců v roce 2008

Grafy 15. Studium cizinců v roce 2021

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Zajímavé informace přinášejí také data o počtech studentů na jednotlivých typech škol a z toho počty cizinců.

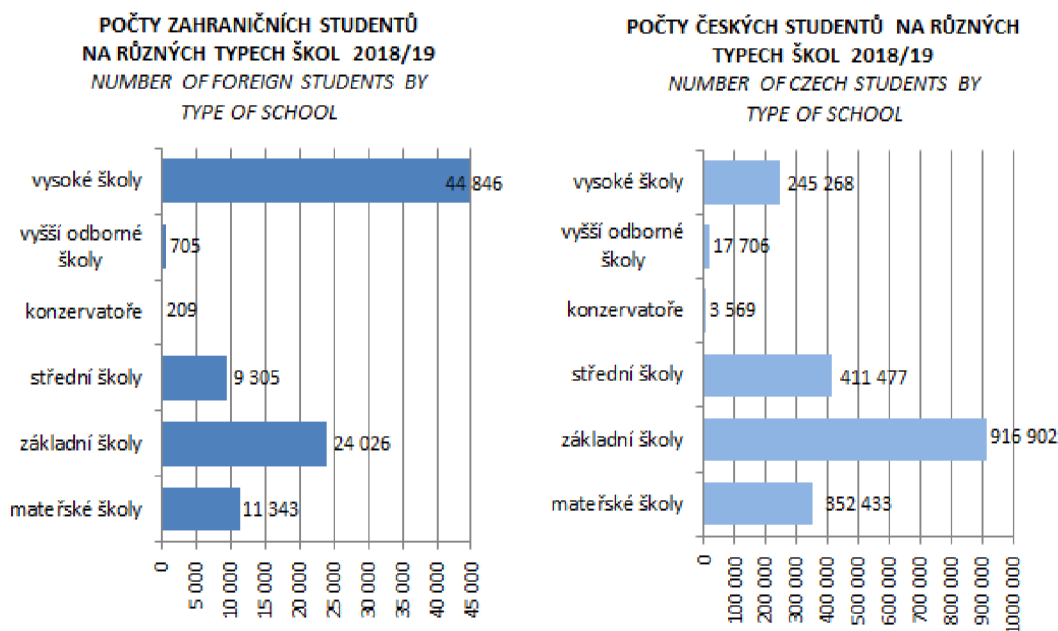
Tabulka 4. Celkové počty studentů na jednotlivých typech škol, z toho počet cizinců.
Data z různých zdrojů se mohou mírně lišit

Státní občanství Citizenship	Mateřské školy Nursery schools		Základní školy Basic schools		Střední školy Secondary schools		Konzervatoře Conservatoires		Vyšší odborné školy Higher professional schools	
	děti Children	% z cizinců Foreigners (%)	žáci Pupils	% z cizinců Foreigners (%)	žáci Pupils	% z cizinců Foreigners (%)	žáci Pupils	% z cizinců Foreigners (%)	studenti Students	% z cizinců Foreigners (%)
Celkem / Total	363 776	x	940 928	x	420 782	x	3 778	x	18 411	x
Česká republika Czech Republic	352 433	x	916 902	x	411 477	x	3 569	x	17 706	x
Cizinci celkem Foreigners, total	11 343	100,0	24 026	100,0	9 305	100,0	209	100,0	705	100,0

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (Český statistický úřad, 2019).

Zmíníme se také o vysokoškolských studentech. Jde o dospělé osoby studující buďto obory v angličtině, nebo schopné uspět u přijímacích řízení v českém jazyce, a tedy nevyžadující specifické úlevy. Obrázek 15 porovnává jejich počty s nižšími stupni škol, jejichž dynamický růst je zachycen na obrázku 16.

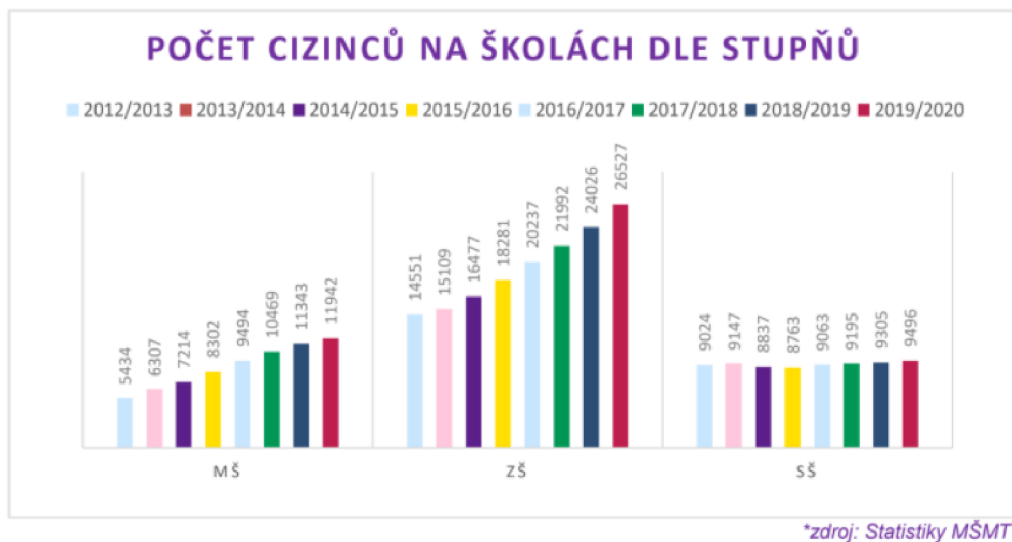
Obrázek 15. Grafické srovnání počtu cizinců na různých typech škol včetně VŠ, a počtu českých studentů. Nejvíce zahraničních studentů studuje na VŠ, v povinném vzdělávacím systému jich je nejvíce na ZŠ

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ, 2020c)

Obrázek 16. Počty cizinců v mateřských, základních a středních školách postupně roste.

To odpovídá celkovému postupnému růstu populace cizinců u nás

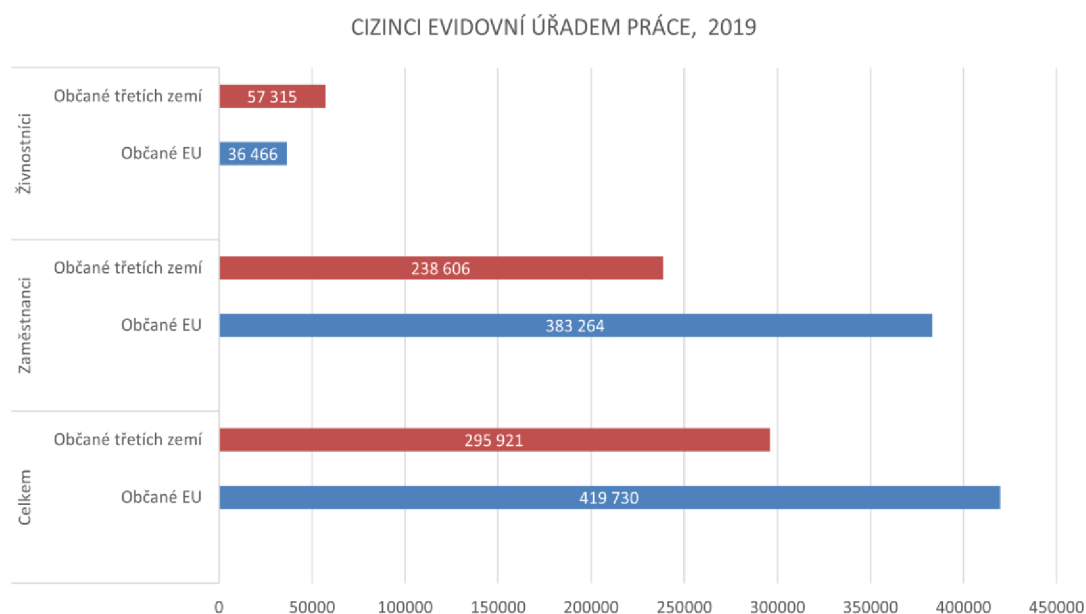

Zdroj: Pedagogicke.info (META,2020).

4.5 Zaměstnávání cizinců

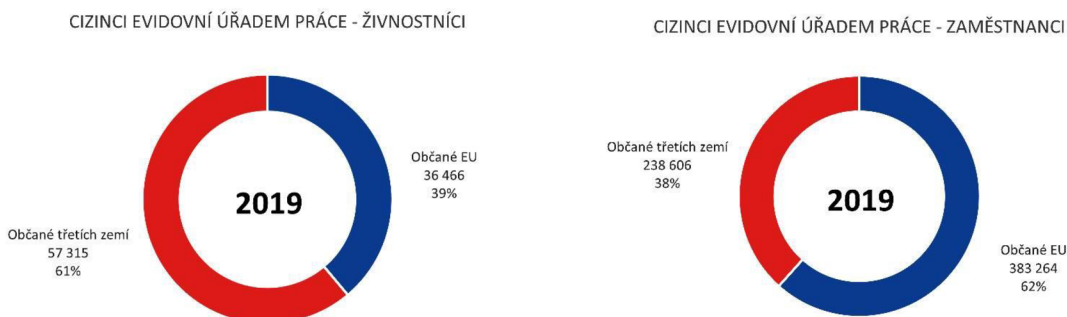
Cizinci tvořili v roce 2019 už 12 % ekonomicky aktivní populace České republiky. Mezi nimi postupně klesá podíl živnostníků, v roce 2013 byl 13 % ve srovnání s celkovými 10 % v ekonomicky aktivní populaci ČR, viz obrázky 17 a 18. Rostl hlavně počet cizinců zaměstnaných v pracovním poměru, včetně podílu občanů EU (ČSÚ, 2020d).

Obrázek 17. Počet cizinců evidovaných úřadem práce, 2019

Zdroj: Úřad práce

Obrázek 18. Podíly občanů EU a občanů třetích zemí na trhu práce České republiky

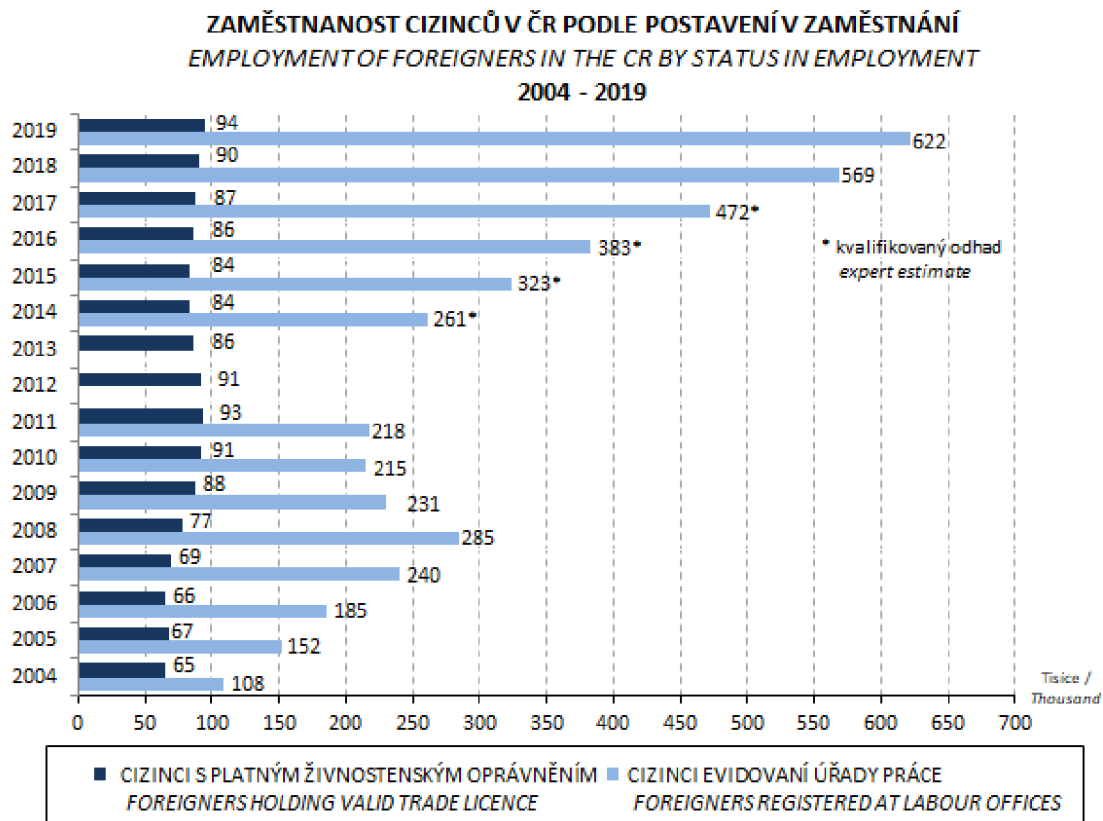

Zdroj: Český statistický úřad, Úřad práce

Zatímco na pracovní poměr pracujících převážně cizinci z EU 62 %, u živnostenského oprávnění je tato situace zcela opačná, 61 % podnikajících cizinců jsou občané třetích zemí.

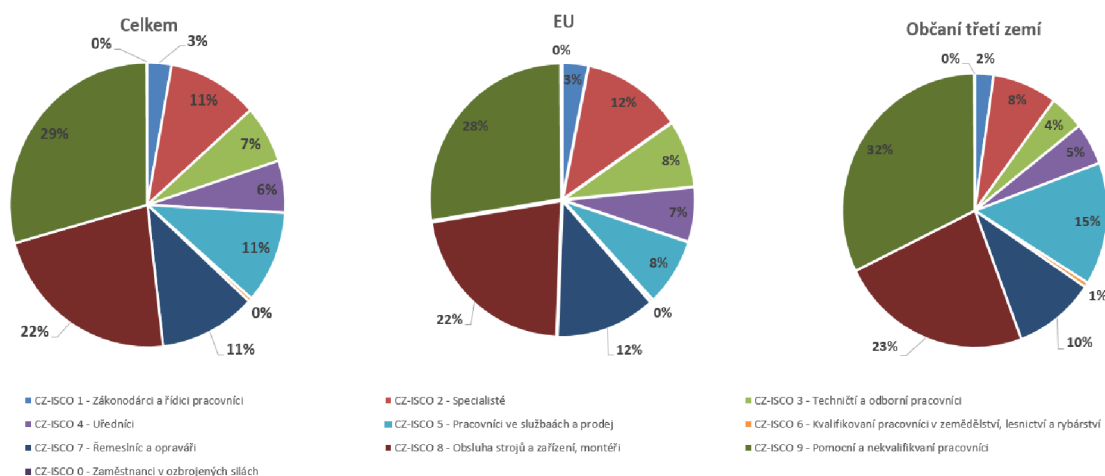
Dynamiku růstu za posledních 15 let zachycuje obrázek 19. Všechnu tuto pracovní sílu dokázala česká ekonomika pohodlně absorbovat (Český statistický úřad, 2019), a i přes tento nárůst se jako vyspělá průmyslová země stále potýká s nedostatkem pracovních sil nejen manuálních a nízko kvalifikovaných, ale hlavně technických profesí s vysokou kvalifikací potřebnou pro průmysl 4.0, high tech odvětví a služby požadované v 21. století.

Obrázek 19. Vývoj zaměstnanosti cizinců za posledních 15 let
Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ, 2020e)

Z grafu o evidenci zaměstnání na obrázku 20 je viditelné, že cizinci nejpočetněji zastoupenou kategorií jsou pomocní a nekvalifikovaní pracovníci 29 %, následování obsluhou strojů a montéry 22 %. Naopak nejméně často vykonávají pozice jako příslušníci ozbrojených sil a pracovníci v zemědělství obě odvětví pod hranicí 1 %. Nejvýraznější rozdíl mezi občany EU a občany třetích zemí je v segmentu poskytování služeb a prodeje, kde podíl občanů ze třetích zemí je téměř dvojnásobný (15 %). Větší podíl vysoce kvalifikované profese připadá na občany EU 23 % oproti občanům ostatních zemí, kteří se podílí 14 %. Srovnání EU a ostatních je na obrázku 21.

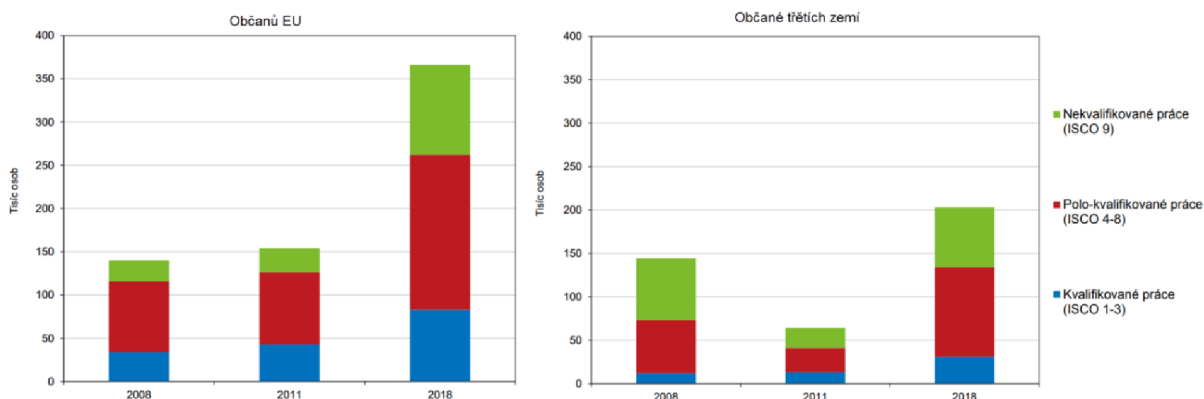
Obrázek 20. Podíl evidencí cizinců na úřadech práce podle CZ-ISCO v roce 2019

Zdroj: Český statistický úřad, Úřad práce

Skupinová role cizinců na trhu práce odpovídá jejich věkové struktuře, která má proti domácím poloviční zastoupení věkových skupin do 20 let a velmi nízký podíl osob nad 65 let, převažují lidé mladšího středního věku a je zde o něco více mužů než žen. Není překvapením, že největší podíl cizinců, kolem 30 %, je zaměstnán ve zpracovatelském průmyslu. Na druhém místě podle odvětví jsou administrativní a podpůrné činnosti s téměř 20 % (včetně agenturního zaměstnávání), třetí je velko- a maloobchod s necelými 10 % a stavebnictví s podílem lehce nad 9 %. Na další místo se dostali vysoce kvalifikované profese, které dosahují téměř 5 %, a předstihly odvětví jako je doprava nebo pohostinství (Český statistický úřad, 2019).

Obrázek 21. Zastoupení cizinců evidovaných úřady práce z hlediska tříd klasifikace zaměstnání.

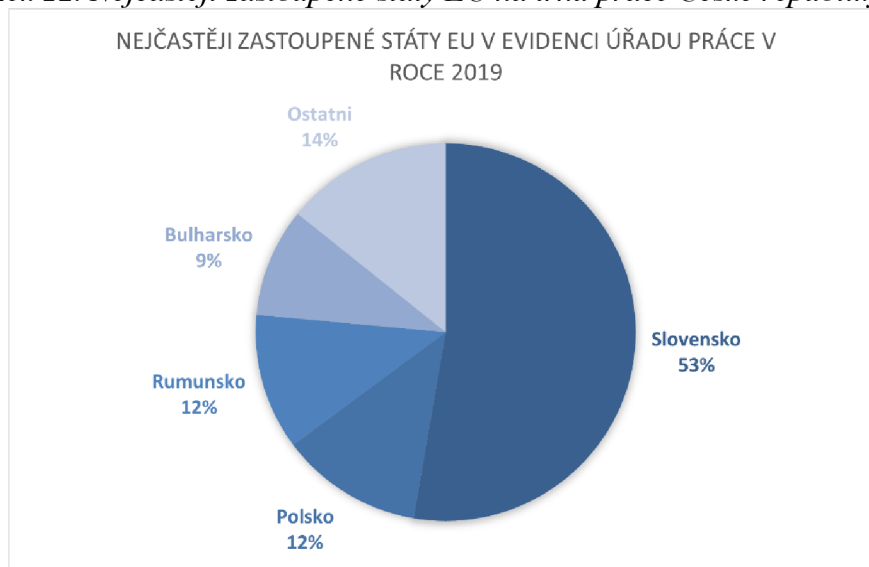
Zdroj: Český statistický úřad, Úřad práce

V tomto grafu je pozorován signifikantní růst zájmu občanů EU o pracovní trh České republiky – 383 264 (62 %) z celkem 621 870 v roce 2019. „Na ekonomický cyklus nejvýrazněji reaguje počet Ukrajinců, který mezi roky 2008 a 2011 v době krize poklesl z 81 tis. na 35 tis. osob, ale od roku 2015 opět rychle přibýval až na 121 tis. osob.“ potvrzuje Dalibor Holý, ředitel odboru statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ.

Celkově lze konstatovat, že s rostoucím počtem cizinců zaměstnaných v ČR se jejich kvalifikační struktura posouvá do segmentu pracovního trhu s vyššími požadavky. Tomu odpovídají i jejich mzdy a platy. Platy ve veřejné sféře mají cizinci prakticky stejné jako tuzemci, v roce 2018 byl průměr u obou skupin cca 35 tisíc měsíčně. Mzdy v soukromém sektoru jsou u cizinců dokonce v průměru mírně vyšší než u domácích pracovníků, což plyne nejen z jejich vyšší ochoty k přesčasové práci, ale také z rostoucího podílu již zmíněných kvalifikovaných profesionálů. Odchylka od průměru podle země původu se pohybuje od 20 % po níž pro Ukrajinu, která tvoří asi třetinu pracovní síly ze zemí mimo EU, a 20 % nad pro Slovensko, které představuje asi polovinu pracovníků z EU.

Přesněji podle obrázku 22 tvoří v rámci EU nejpočetnější skupinu občané Slovenské republiky 201 952 (52,7 %), následování občany Polska 46 430 (12,1 %), Rumunska 44 669 (11,7 %) a Bulharska 35 720 (9,3 %), zbylé státy celkem mají (14,2 %). O tento nárůst se výrazným způsobem přičinil vstup Rumunska a Bulharska do EU. Od roku 2007, kdy tyto dvě země do unie vstupovaly a otevíral se jim zde volný pracovní trh, je jejich početní zastoupení dnes více než osminásobné.

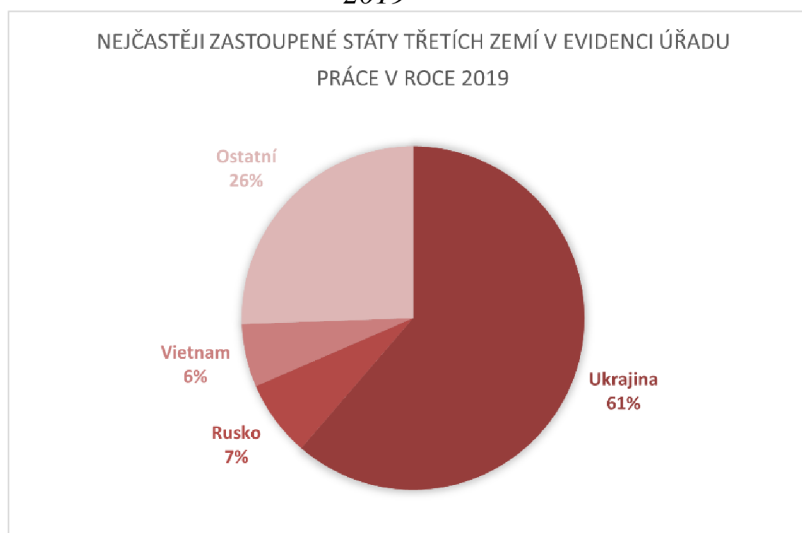
Obrázek 22. Nejčastěji zastoupené státy EU na trhu práce České republiky, 2019

Zdroj: Český statistický úřad, Úřad práce

Mezi nejčastějšími pracovní migranty ze zemí mimo EU tradičně vévodí Ukrajina 144 114 (61,3 %), druhé je Rusko 16 912 (7,2 %) a třetí patří Vietnamu 13 935 (5,9 %) ostatní země pak celkem dají 25 % zahraniční pracovní síly (Český statistický úřad, 2019).

Obrázek 23. Nejčastěji zastoupené státy třetích zemí na trhu práce České republiky, 2019

Zdroj: Český statistický úřad, Úřad práce

Mezi ekonomicky velmi výhodné vlastnosti cizinců jako pracovní síly patří také jejich velmi nízká nezaměstnanost, dlouhodobě kolem 2 %, nižší než u domácí populace. Takto nízká byla i v době problémů na trhu práce, např. v roce 2010, kdy při osmiprocentní míře nezaměstnanosti prošlo úřady práce téměř milion uchazečů o práci, bylo mezi nimi jen 2,3 % cizinců (Rákoczyová et al. 2013). Dalším přínosem cizinců, daných jejich demografickou strukturou, je nižší nemocnost a tím čerpání ze zdravotního pojištění.

Cizinci, kteří pobývají a pracují v České republice, jsou také účastníky důchodového pojištění, kde jsou při svých mírně nadprůměrných výdělcích jako skupina čistými plátcí, protože na důchod převážně ještě nedosáhli vzhledem ke své demografické struktuře. Posouvají tak průběžný důchodový systém do kladné bilance i při současném růstu důchodů převyšujícím přírůstek HDP.

Některá odvětví ekonomiky ČR se dnes už bez cizinců neobejdou, zejména se to týká zpracovatelského průmyslu, dále notoricky uváděného stavebnictví, jehož hlavní brzdou v období růstu byl nedostatek lidí, ale v posledních letech např. také IT, protože ČR má v

tomto odvětví dlouhodobě silnou pozici, rychle se rozvíjí a globalizuje, a domácí zdroje takto kvalifikovaných pracovních sil jsou limitované.

5 Závěr

Statistické analýzy zmíněné v této práci ukázaly, že evropská migrační krize nezanechala na české ekonomice výraznější negativní dopady. V ČR se dlouhodobě nachází kolem 5% populace jiného než českého občanství, nejčastěji se jedná o občany jiných zemí EU, občany východoevropských zemí nebo Asiaty.

V rámci této práce se potvrdily poměrně negativní postoje některých evropských zemí k imigraci – nejvíce se přitom imigrantů obávali občané zemí, kde je procentuální zastoupení cizinců nejnižší. Ani ČR nevychází v průzkumech veřejných mínění příliš dobře – negativní nebo zásadně negativní postoje k imigraci jsou u nás poměrně rozšířené, ačkoli pro ně neexistují žádné statisticky prokazatelné důvody.

Většina cizinců dle statistik pobývá na našem území za účelem studia a zaměstnání. Žadatelů o mezinárodní ochranu nebo jejích držitelů jsou ve všech sledovaných skupinách méně než jednotky procent. Celkové náklady na azylovou politiku v ČR jsou zanedbatelné ve srovnání s přínosy plynoucími ekonomice ze zaměstnávání, zejména vysoce kvalifikovaných, pracovníků z ciziny.

Byly sledovány také náklady na nadstandardní vzdělávání cizinců, které v počátcích své školní docházky potřebují tisíce žáků. Jedná se však o náklady krátkodobé – obvykle po dobu, než žák zvládne osvojení českého jazyka. Úspěšnost vzdělávacího procesu závisí více na motivaci pedagogů budovat dobré vztahy ve třídě a komunikovat s rodiči než na nákladných investicích.

Z hlediska kriminality, ilegální migrace, zatížení věznic apod. nebyly potvrzeny náklady výrazně přesahující průměrné náklady na osobu v ČR. Mírné navýšení je u počtu vazebně stíhaných podezřelých z důvodu možného útěku do zahraničí. Jde však o desítky až stovky osob ročně, což v půlmilionové populaci cizinců nehraje významnou roli.

Provoz státem hrazených integračních center, příspěvky na ubytování, jazykové kurzy zdarma apod. Jistě představují navýšení zátěže pro českou ekonomiku. Jsou však efektivní prevencí dlouhodobé chudoby, bezdomovectví a kriminality a umožňují zapojení cizinců do práce, vzdělávání a sousedských vztahů – čímž předcházejí daleko větším ztrátám.

Z hlediska demografie přicházejí do ČR nejčastěji mladí dospělí, kteří mají zájem pracovat, založit rodiny a ve vybrané zemi žít a být přínosem i z hlediska ekonomiky. To lze

potvrdit nejen demografickými studiemi, ale také faktem, že výdělečná činnost cizinců tvoří celých 12 % pracujících (a tedy příjmy z daní a pojištění) v ČR.

6 Seznam literatury a použitých zdrojů

- Centrum pro cizince JMK, 2020. *O centru* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.cizincijmk.cz
- Centrum pro integraci cizinců, 2012. *O nás* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.cicpraha.org
- CzechInvest, 2020. Program Klíčový a vědecký personál. *Služby pro investory* [online]. Praha: CzechInvest, 3.11.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czechinvest.org/cz/Sluzby-pro-investory/Sluzby-AfterCare/Vizova-podpora/Program-Klicovy-a-vedecky-personal
- Česká justice, 2020. Vězňů letos opět mírně ubylo, za mřížemi je 21.080 lidí. *Justice* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.ceska-justice.cz/2019/12/veznu-letos-opet-mirne-ubylo-za-mrizemi-21-080-lidi
- Český statistický úřad, 2019. *Cizinci v České republice = Foreigners in the Czech Republic. 2019*. Praha: Český statistický úřad. 232 stran. ISBN 978-80-250-2953-4.
- Člověk v tísni, 2020. *Uprchlíci v číslech*. [online]. Praha: Člověk v tísni, 19.06.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.clovekvtsni.cz/migracni-statistiky-4518gp
- ČSÚ, 2011. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Praha: Český statistický úřad.
- ČSÚ, 2020a. *Cizinci: Počet cizinců* [online]. Praha: Český statistický úřad, 29.06.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu
- ČSÚ, 2020b. *Cizinci: Demografické události cizinců* [online]. Praha: Český statistický úřad, 29.06.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_demogr_udalosti
- ČSÚ, 2020c. *Cizinci: Vzdělávání* [online]. Praha: Český statistický úřad, 03.03.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani
- ČSÚ, 2020d. *Vydáváme* [online]. Praha: Český statistický úřad, Aktualizováno dne: 22.10.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/vice-nez-12-zamestnanosti-v-cesku-tvori-cizinci
- ČSÚ, 2020e. *Cizinci: Zaměstnanost* [online]. Praha: Český statistický úřad, 23.04.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost
- ČSÚ, 2020f. *Cizinci: Kriminálnost* [online]. Praha: Český statistický úřad, 26.02.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_kriminalita
- European Commission, 2019. Eurobarometer interactive. *Public Opinion* [online]. European Union. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/59/groupKy/279 nebo ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/59/groupKy/279
- European Commission, n.d. Legal migration and Integration. *Migration and Home Affairs* [online]. European Union. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration_en
- Eurostat, 2020. Migration and migrant population statistics. Statistic explained [online]. May 2020. ISSN 2443-8219. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics
- HINDLS, Richard, Stanislava HRONOVÁ, Jan SEGER a Jakub FISCHER, 2006. Statistika pro ekonomy. 7. vyd. Praha: Professional Publishing. ISBN 80-86946-16-9.

- Inkluzivní škola.cz, 2020. *Podpora ve škole* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.inkluzivniskola.cz/moznosti-podpory
- Integrační centrum pro cizince Hradec Králové, 2020. *O nás* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: cizincihradec.cz
- META, 2020. *Cizinci, rodiče a děti*. [online]. Praha: META. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: meta-ops.cz/sites/default/files/skola_pro_vsechny_-_5._asistent_pedagoga.pdf
- Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2018. *Odsouzené osoby a uložené tresty vyhoštění v letech 1993 - 2018* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/39434086/c05R52_2018.pdf/7d8826b9-a135-4038-9f45-ac9e7cfeb7c0
- MPSV, 2020. *Sociální zabezpečení cizinců v ČR* [online]. Praha: MPSV, 26.8.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mpsv.cz/socialni-zabezpeceni-cizincu-v-cr
- MVČR, 2018. *Mezinárodní ochrana* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 22.3.2018. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/migrace/clanek/nase-hlavni-temata-mezinarodni-ochrana-mezinarodni-ochrana.asp
- MVČR, 2020a. Slovníček pojmů. *Migrace* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx
- MVČR, 2020b. Legální migrace. *Migrace* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/migrace/clanek/legalni-migrace.aspx
- MVČR, 2020c. Přechodný pobyt. *Občané EU a jejich rodinní příslušníci* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 29.1.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/prechodny-pobyt.aspx
- MVČR, 2020d. *Občané EU a jejich rodinní příslušníci* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 26.7.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici.aspx
- MVČR, 2020e. *Občané třetích zemí* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 26.7.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx
- MVČR, 2020f. Vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé). *Občané třetích zemí* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2.4.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/vizum-k-pobytu-nad-90-dnu-dlouhodobe.aspx
- MVČR, 2020g. Dlouhodobý pobyt. *Občané třetích zemí* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 14.5.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-dlouhodoby-pobyt.aspx
- MVČR, 2020h. Trvalý pobyt. *Občané třetích zemí* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 14.5.2020. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-trvaly-pobyt.aspx
- MVČR, 2020i. Společný evropský azylový systém. *Mezinárodní ochrana* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>
- MVČR, 2020j. *Integrace držitelů mezinárodní ochrany* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-drzitelu-mezinarodni-ochrany.aspx
- Policie České republiky, 2020. *Informace pro pobyt cizinců* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.policie.cz/clanek/hlaseni-pobytu-cizincu.aspx
- Poradna pro integraci, 2017. *O poradně* [online]. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: p-p-i.cz

- RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a VYHLÍDAL, Jiří. *Nezaměstnanost cizinců v České republice*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2013. 149, 4 s. ISBN 978-80-7416-125-4.
- Sdružení pro integraci a migraci, 2020. Přejchodný pobyt občana EU. *Praktické informace pro cizince* [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici/prechodny-pobyt
- SVATOŠOVÁ, Libuše a Bohumil KÁBA, 2008. *Statistické metody II*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 978-80-213-1736-9.
- SUZ MV, 2020. *Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)* [online]. Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. [Cit. 29.11.2020]. Dostupné z: www.integracnicentra.cz/
- United Nations High Commissioner for Refugees, 2015. *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol* [online]. UNHCR. Dostupné z: www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73b0d63.pdf
- VYHNALÍKOVÁ, Jana, 2019. *Problematika integrace cizinců do společnosti: role učitele*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy. 2019.

7 Seznam obrázků, grafů a tabulek

7.1 Seznam obrázků

- Obrázek 1. Názory veřejnosti evropských států na imigranty pocházející z třetích zemí (státy mimo EU). Poslední dostupná data v interaktivním grafu.
- Obrázek 2. Názory veřejnosti na imigranty pocházející z členských států EU
- Obrázek 3. Počty občanů EU, kteří dlouhodobě pobývají mimo svou domovskou zemi v rámci EU
- Obrázek 4. Nelegální migrace v ČR. Tmavě – nelegální překročení hranic, světle (převažující) nelegální pobyt
- Obrázek 5. Možnosti podpory inkluze žáka s odlišným rodným jazykem do vzdělávacího procesu. Nejde jen o nákladná opatření a úlevy – často pomůže i běžný lidský přístup, vedení třídy k vytváření kamarádských vazeb, k toleranci, prevence předsudků – tedy komunikace.
Možná jde o práci navíc pro pedagogy, ale vrátí se jim v podobě harmoničtějších vztahů a vyspělejšího uvažování i žáků z řad většinové společnosti.
- Obrázek 6. Cizinci a populace celkem podle způsobu bydlení k 26. 3. 2011.
Z posledního sčítání lidu, domů a bytů.
- Obrázek 7. Vývoj počtu cizinců ve vazebních věznicích (tmavě) a ve výkonu trestu odnětí svobody (světle modrá)
- Obrázek 8. Vývoj počtu cizinců legálně pobývajících na území ČR
- Obrázek 9. Demografické události cizinců
- Obrázek 10. Věková struktura cizinců legálně pobývajících v různých zemích EU (modře) a domácí populace (oranžově). Levá část grafu – muži, pravá část – ženy.
- Obrázek 11. Podíl mužů a žen v populaci imigrantů pobývajících v různých zemích EU v roce 2018
- Obrázek 12. Podíl cizinců v populaci jednotlivých států v roce 2017
- Obrázek 13. Počty emigrantů (modrá křivka) z EU a počty imigrantů z mimoevropských zemí do EU (oranžová křivka) v milionech osob.
- Obrázek 14. Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu a počty udělených azylů v ČR.

Obrázek 15. Grafické srovnání počtu cizinců na různých typech škol včetně VŠ, a počtu českých studentů. Nejvíce zahraničních studentů studuje na VŠ, v povinném vzdělávacím systému jich je nejvíce na ZŠ

Obrázek 16. Počty cizinců v mateřských, základních a středních školách postupně roste. To odpovídá celkovému postupnému růstu populace cizinců u nás

Obrázek 17. Počet cizinců evidovaných úřadem práce, 2019

Obrázek 18. Podíly občanů EU a občanů třetích zemí na trhu práce České republiky

Obrázek 19. Vývoj zaměstnanosti cizinců za posledních 15 let

Obrázek 20. Podíl evidencí cizinců na úřadech práce podle CZ-ISCO v roce 2019

Obrázek 21. Zastoupení cizinců evidovaných úřady práce z hlediska tříd klasifikace zaměstnání.

Obrázek 22. Nejčastěji zastoupené státy EU na trhu práce České republiky, 2019

Obrázek 23. Nejčastěji zastoupené státy třetích zemí na trhu práce České republiky, 2019

7.2 Seznam grafů

Graf 1. Celkový počet trvale a dlouhodobě usazených cizinců v ČR v letech 1985 – 2021

Graf 2. Podíl cizinců s dlouhodobým pobytem v letech 1995 -2021

Graf 3. Vývoj počtu cizinců z EU v ČR za léta 2008 - 2022

Graf 4. Vývoj počtu občanů SR v ČR za léta 2008 - 2022

Graf 5. Vývoj počtu cizinců ze zemí mimo EU v ČR za léta 2008 - 2022

Graf 6. Vývoj počtu cizinců z Ukrajiny v ČR za léta 2008 - 2022

Graf 7. Vývoj počtu cizinců ze zemí mimo EU bez Ukrajiny v ČR za léta 2008 - 2022

Graf 8. Poměr cizinců z EU v roce 2008

Graf 9. Poměr cizinců z EU v roce 2021

Graf 10. Poměr cizinců z EU v roce 2008

Graf 11. Poměr cizinců z EU v roce 2021

Graf 12. Rozložení cizinců v ČR v roce 2008

Graf 13. Rozložení cizinců v ČR v roce 2021

Grafy 14. Studium cizinců v roce 2008

Grafy 15. Studium cizinců v roce 2021

7.3 Seznam tabulek

Tabulka 1. Názory domácích obyvatel na imigraci z třetích zemí (v % respondentů).

Celkem bylo dotazováno minimálně 1000 respondentů z každé země.

Tabulka 2. Počty asistentů pedagoga na jednotlivých stupních českých škol.

Tabulka 3. Podpůrná opatření pro žáky – cizince s různou úrovní jazykových znalostí.

Tabulka 4. Celkové počty studentů na jednotlivých typech škol, z toho počet cizinců.

Data z různých zdrojů se mohou mírně lišit